

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Joni Alastalo

”PIMEYS JA PAHUUS SAIVAT VALLAN”
– Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäiseminen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2021

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2021
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Joni Alastalo

Nimeke
"Pimeys ja pahuus saivat vallan" – Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäiseminen

Toimeksiantaja
Joensuun turvakoti

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli etsiä Joensuun turvakodille tietoa perhesurmien ennaltaehkäisystä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista aineistolähtöistä tutkimusta ja sisällönanalyysiä. Tavoitteena oli, että turvakodin työntekijöiden tietämys aiheesta lisääntyisi, jotta he voisivat tunnistaa ja puuttua ehkäisevästi sellaisiin tilanteisiin, joilla on riski kriisiytyä perhesurmaksi. Tutkimuskysymyksiä muodostui kaksi: 1) Mitkä ovat perhesurmien taustatekijät? 2) Millä keinoilla perhesurmia voitaisiin ennaltaehkäistä?

Tutkimusaineisto koostui vuosina 2009–2019 julkaistuista kirjallisista dokumenteista ja videoista. Aineistoja valikoitui mukaan yhteensä kolmelta, joista yksi oli englanninkielinen ja loput suomenkielisiä. Kaikki nämä käsittelivät Suomessa tapahtuneita perhesurmia. Aineiston analyysi suoritettiin sisällönanalyysin keinoin.

Tulosten perusteella perhesurmien suurimpina taustatekijöinä olivat erokriisi, vanhemman traumaattinen lapsuus, lähisuhdeväkivalta ja mielenterveyteen liittyvät tekijät. Ennaltaehkäisyn näkökulmasta olisi tärkeää puuttua näihin tekijöihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä korostettiin. Suurimpina haasteina ennaltaehkäisylle mainittiin lähisuhdeväkivallan tunnistamisen vaikeus sekä haastavat työolosuhteet. Jatkotutkimuksena voisi tutkia turvakotien henkilöstön ajatuksia perhesurmien taustatekijöistä sekä niiden tunnistamista edistävistä ja estävistä tekijöistä.

Kieli
suomi

Sivuja 51
Liitteet 2
Liitesivumäärä 7

Asiasanat

perhesurma, lähisuhdeväkivalta, ennaltaehkäisy, turvakoti, sosiaaliala

THESIS
May 2021
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Joni Alastalo

Title
"Darkness and Wickedness Took Over" – The Background Factors and Prevention of Familicides

Commissioned by
Joensuu's Shelter for Victims of Domestic Violence

Abstract

The purpose of this thesis was to find information about the prevention of familicides to the Joensuu's Shelter for Victims of Domestic Violence. The research method was a qualitative data-driven research and content analysis. The aim was to increase knowledge among the personnel of the shelter for victims of domestic violence, so that they could recognize and interfere preventively in situations that could at the worst lead to a familicide. There were two research questions: 1) What are the background factors of familicides? 2) By what means could the familicides be prevented?

The research data consisted of written documents and videos released between the years 2009–2019. A total of thirteen sources were selected, one of them was in English and the rest of them in Finnish. All these sources concerned familicides that happened in Finland. The research data was analyzed with content analysis.

On the basis of the results of this research the biggest background factors of familicides were separation crisis, traumatic childhood of the parent, domestic violence, and mental health issues. From the perspective of prevention, it would be important to interfere in these factors as early on as possible. Furthermore, the importance of multi-professional collaboration was emphasized. The biggest challenges for the preventive work were mentioned to be the difficulty of identifying domestic violence and challenging working conditions. Further research ideas are to find out what the personnel of the shelters for victims of domestic violence think about the background factors of the familicides.

Language

Finnish

Pages 51

Appendices 2

Pages of Appendices 7

Keywords

familicide, domestic violence, prevention, shelter for victims of domestic violence, social services

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Väkivallasta perhesurmiin.....	6
2.1	Väkivalta.....	6
2.2	Lähisuhdeväkivalta.....	7
2.3	Perhesurman käsite ja henkirikokset Suomessa.....	9
3	Sosiaalityö.....	10
4	Väkivaltatyö sosiaaalialalla.....	12
4.1	Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen.....	12
4.2	Moniammatillisuus.....	14
4.3	Turvakoti.....	15
5	Aiemmat tutkimukset aiheesta.....	16
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	18
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat ja toteutus.....	19
7.1	Laadullinen aineistolähtöinen tutkimus ja sisällönanalyysi.....	19
7.2	Tutkimusaineiston haku.....	20
7.3	Aineiston analyysi.....	24
8	Tulokset.....	30
8.1	Perhesurmien taustatekijät.....	30
8.2	Perhesurmien ennaltaehkäisykeinot.....	32
8.3	Haasteet tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä.....	34
9	Yhteenveto.....	35
9.1	Tulosten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin.....	35
9.2	Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäiseminen.....	36
10	Pohdinta.....	39
10.1	Opinnäytetyöprosessi.....	39
10.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	41
10.3	Ammatillinen kasvu.....	43
10.4	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusajatukset.....	45
	Lähteet.....	47

Liitteet

Liite 1	Valittu aineisto
Liite 2	Näyte analyysirungosta

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aihe muotoutui syksyllä 2020, kun olin Joensuun turvakodilla suorittamassa viimeistä harjoitteluani. Tein heille silloin kehittämistyönä tietopaketin vainoamisesta. Tietopaketin yhtenä tuloksena oli, että jos vainoamiseen ei puututa, niin se voi pahimmillaan johtaa perhesurmaan. Tämän lisäksi perhesurmien ennaltaehkäiseminen oli jo aiemmin noussut turvakodin työntekijöillä yhdeksi kehittämisisideaksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena on etsiä turvakodille tietoa perhesurmien ennaltaehkäisystä. Aihetta on rajattu siten, että tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan vain Suomessa tapahtuneita perhesurmia. Aihe on ajankohtainen, sillä Tilastokeskuksen (2020) ja Poliisihallituksen (2021) mukaan lähisuhdeväkivaltarikoksien sekä henkirikoksien määrä on noussut Suomessa. Kaksi viimeisintä Suomessa tapahtunutta perhesurmatapausta ovat tämän vuoden tammikuulta (Karppinen 2021).

Tässä opinnäytetyössä perehdytään väkivaltaan yleisesti sekä tarkennetusti lähisuhdeväkivaltaan. Työssä selvennetään myös perhesurman käsitettä ja tarkastellaan Suomen henkirikostilastusta. Lisäksi kerrotaan koko sosiaali- ja terveysalaa koskevasta väkivaltatyöstä sekä turvakodin roolista tällä kentällä. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä turvakodin työntekijöiden tietämystä perhesurmien taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä, jotta he voisivat tunnistaa ja puuttua ehkäisevästi sellaisiin tilanteisiin, joilla on riski kriisiytyä perhesurmaksi. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Työn tulokset ovat myös hyödynnettävissä laajemmin koko sosiaali- ja terveysalalla, jossa ammattilaisten on mahdollista huomata perheiden haasteita ja puuttua niihin.

2 Väkivallasta perhesurmiin

2.1 Väkivalta

Väkivallasta voidaan puhua lukuisilla eri käsitteillä. Väki­valta voidaan jaotella esimerkiksi erilaisten rikoslajien mukaan lainsäädäntöön nojaten. Rikosoikeusjärjestelmä huomioi väkivallan laatua, tahallisuutta ja sen aiheuttamia seuraamuksia. (Paavilainen & Pösö 2003a, 13.) Terve­yden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivalta­käsitteiden sanasto jaottelee väkivallan kahteen eri tasoon: yhteisölliseen ja ihmisten väliseen. Ihmisten välinen väkivalta voidaan jakaa alakäsitteiksi väkivaltaan liittyvien ihmissuhteiden, kohteena olevan sukupuolen ja väestöryhmän, väkivallan tapahtumapaikan sekä väkivallan ilmenemismuodon mukaan. (Bildjuschkin, Ewalds, Hietämäki, Kettunen, Koivula, Mäkelä, Nipuli, October, Peltonen & Siukola 2020, 2.)

Lainsäädännöstä ja vakiintuneista käytännöistä huolimatta erilaisten väkivaltakäsitteiden erottaminen ja jaottelu voi olla vaikeaa. Tämä pätee myös koko väkivallan käsitteellistämiseen. Tarkka jaottelu voi antaa sellaisen kuvan, että väkivalta olisi helposti tulkittavissa ja tunnistettavissa. Sitä se ei kuitenkaan aina ole. Esimerkiksi jokin, mitä Suomessa pidettäisiin pahoinpitelynä, voikin jossain toisessa kulttuurissa olla hyväksyttävää. Kun fyysinen väkivalta jättää kokijaan ulkoisia jälkiä, on väkivalta tällöin helposti tunnistettavissa. Tunnistaminen kuitenkin vaikeutuu heti, jos kyseessä on henkisen väkivallan piilossa olevat jäljet. (Paavilainen & Pösö 2003a, 13–17.) Vä­kivallan tunnistamiseen voi käyttää apuna Jeff Hearnin tekemää luokittelua. Hän nimeää kirjassaan neljä keskeistä väkivallan tunnus­merkkiä:

- väkivalta on tai se sisältää väkivallan tekijän/tekijöiden fyysistä tai muunlaista voimankäyttöä
- teon tarkoituksena on tuottaa vahinkoa
- väkivallan kokija pitää tekoa vahingollisena ja/tai loukkaavana
- joku kolmas taho, kuten oikeusviranomainen, tunnistaa tekojen, toimintojen tai tapahtumien olevan väkivaltaa. (Hearn 1998, 16.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivaltakäsitteiden sanaston tarkoituksena on tukea ammattilaisia käyttämään yhdenmukaisia määritelmiä keskustellessaan väkivallasta. Olennaista on myös jakaa yhteinen ymmärrys siitä, mitä milläkin käsitteellä tarkoitetaan. Yhteisesti määriteltyjen käsitteiden tunteminen ja käyttö on tärkeää. Muuten ammattilaiset saattavat keskustella samasta asiasta, mutta eivät kuitenkaan ymmärrä toisiaan. Kirjoittajat muistuttavat, että sanastolla on kuitenkin rajoituksensa. Väkivallan ilmenemismuotoja on niin monenlaisia, ettei kaikkia niitä ole edes mahdollista nimetä. Ilmenemismuotoja sekä niihin liittyviä käsitteitä tulee syntymään lisää, joten sanastoa on aina tarvittaessa päivitettävä. (Bildjuschkin ym. 2020, 3–4.) Myös Aune Flinck (2006, 127) toteaa väitöskirjassaan, että ammattilaisen on osattava tehdä ero erilaisten väkivaltatyypin väillä, jotta hän ymmärtäisi väkivaltaa.

2.2 Lähisuhdeväkivalta

Väkivalta voidaan jaotella alakäsitteisiin siihen liittyvien ihmissuhteiden mukaan. Nämä alakäsitteet ovat lähisuhde-, perhe-, parisuhde ja seurusteluväkivalta. (Bildjuschkin ym. 2020, 7.) Tässä opinnäytetyössä keskityn käyttämään lähisuhdeväkivallan termiä, sillä sitä käytetään turvakotityöskentelyssä sekä se pitää sisällään myös perhe-, parisuhde- ja seurusteluväkivallan. Väkivaltakäsitteiden sanaston mukaan lähisuhdeväkivallasta puhutaan silloin, kun teko kohdistuu henkilön nykyiseen tai ex-kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai johonkin muuhun läheiseen (Bildjuschkin ym. 2020, 7). Jeff Hearn (1998, 29) kritisoi näitä edellä mainittuja käsitteitä siksi, että ne liittyvät ongelman vahvasti koko perheeseen. Hän muistuttaakin, että perheen sisällä elävät yksilöt syyllistyvät väkivaltaan, ei perhe kollektiivina. Suomen rikoslaissa (39/1889) ei ole mainintaa lähisuhdeväkivallasta, mutta vuodesta 2011 alkaen lähisuhteissa ilmenneet lievätkin pahoinpitelyt ovat olleet virallisen syytteen alaisia. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan lähisuhdeväkivalta on yksi niistä tarpeista, jolloin on järjestettävä sosiaalipalveluja.

Lähisuhdeväkivalta nousee heikosti esille niin tutkimuksissa, tilastoissa kuin viranomaiskäytännöissäkään. Väkivaltaa kokeneet eivät tuo asiaa helposti oma-aloit-

teisesti esille tai pyydä apua tilanteeseensa. Syitä tähän ovat muun muassa häpeä, syyllisyys ja pelko. Toisin kuin julkinen väkivalta, lähisuhdeväkivalta tapahtuu usein kodin sisällä katseilta piilossa. (Piispa 2011, 15.) Kodin sekä siellä asuvan perheen kuuluisi olla ihmisen rakkauden, turvan ja kiintymyksen linnakkeena. Siksi kotona tapahtuva väkivalta on erityisen murskaavaa, sillä se rikkoo läheissuhteen elintärkeää tehtävää. Lisäksi kotia pidetään vahvasti perheen yksityisalueena ja ulkopuolisilla on usein suuri kynnyks puuttua perheen sisäisiin asioihin. (Paavilainen & Pösö 2003a, 18.) Lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa niin fyysisiä vammoja kuin myös psyykkisiä ongelmia. Psyykkisiä ongelmia ovat muun muassa ahdistuneisuus, masennus sekä korostunut häpän tai syyllisyyden tunne. Lisäksi pitkäaikaisia seurauksia voivat olla esimerkiksi pelkotilat, stressi- ja paniikkihäiriöt sekä väkivaltainen käyttäytyminen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021a.)

Tilastokeskus pitää kirjaa lähisuhdeväkivaltatapauksista Suomessa. Vuonna 2019 viranomaisten tietoon tuli 10 600 tapausta. Se on 7 prosenttia enemmän kuin edeltävänä vuonna. Viidesosa oli joutunut vuoden aikana kokemaan väkivaltaa useammin kuin kerran. Väkivaltaa kokeneista aikuisista 76,8 prosenttia oli naisia ja kaikista epäillyistä 78,2 prosenttia oli miehiä. Noin neljäsosassa tapauksista lapsi oli ollut väkivallan kohteena. Myös tilastokeskus muistuttaa, että läheskään kaikki lähisuhdeväkivaltatapauksista eivät tule viranomaisten tietoon. (Tilastokeskus 2020.) Tämä on huolestuttavaa, sillä tilastotietoja tarvitaan, jotta voitaisiin perustella tarvetta erilaisille palveluille, kehittää niitä sekä ohjata voimavaroja ja resursseja oikeisiin paikkoihin (Piispa 2011, 15). Lisäksi tilastointi on tärkeää järjestyksessä ja hallinnoivassa hyvinvointivaltiossamme, jotta voimme perustella jonkin sosiaalisen ongelman olemassaoloa ja tuoda esille sen merkitystä yhteiskunnallisesti (Ronkainen 2008, 389).

Husson (2003, 17) mukaan alttius lähisuhdeväkivallalle näyttäisi siirtyvän sukupolvelta seuraavalle. Myös sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen laatimien raporttien mukaan lähisuhdeväkivallalla on suuri riski muodostua ylisukupolvisiksi ongelmiksi, jos siihen ei päästä puuttumaan. Lapsuudessa koetut väkivaltaiset toimintamallit voivat kantautua myöhemmin omaan perheeseen. (Nipuli 2020; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007, 52.) Väkivallan kokeminen tai sen todistaminen voi

yleisesti aiheuttaa traumatisoitumisen. Trauman vaikutukset eivät aina ilmene välittömästi tapahtuman jälkeen, vaan ne saattavat pysyä piilevinä jopa vuosikymmeniä. Jos trauma ei päästä käsittelemään, niin se voi uudelleen aktivoitua myöhemmin elämässä. Tämä tarkoittaa sitä, että trauman kokenut henkilö alkaa toistamaan sitä tilannetta, joka on aiheuttanut hänen traumansa. (Levine & Frederick 1997, 55, 64, 185.)

2.3 Perhesurman käsite ja henkirikokset Suomessa

Lähisuhdeväkivalta voi pahimmillaan johtaa perheen sisällä tapahtuvaan henkirikokseen. Esimerkiksi eron jälkeisellä vainoamisella ja perhesurmien väliltä on löydetty yhteys (Nikupeteri, Lappi, Lohiniva-Kerkelä, Kauppi & Laitinen 2017, 306). Suomalaisessa uutisoinnissa on puhuttu perhesurmasta silloin, kun osallisina on vanhempi ja lapsi (Nikunen 2005, 133). Perhesurma-käsitettä (familicide) käytetään vaihtelevasti eri tutkimuksissa, eikä sille ole vielä muodostunut yksiselitteistä määritelmää. Sen käyttö vaihtelee esimerkiksi tekijän sukupuolen, tekijän ja uhrin välisen suhteen sekä uhrin iän mukaan. Muita samankaltaisia käsitteitä ovat oman vastasyntyneen surma (neonaticide) ja lapsen surma (infanticide, filicide tai filicide-suicide). (Piispa, Taskinen & Ewalds 2012, 6.) Selkeyden vuoksi käytän tässä opinnäytetyössä vain perhesurma-käsitettä. Kuvaan sillä lähisuhdeväkivallan äärimmäistä tekoa, jonka seurauksena joku perheenjäsenistä on menehtynyt.

Henkirikostarkastuksen mukaan Suomessa vuonna 2019 poliisiin tietoon tuli 83 tapausta, jossa tahallinen väkivaltarikos oli johtanut kuolemaan. Lukumäärä on keskimääräistä korkeampi, kun sitä verrataan muihin kehittyneisiin teollisuusmaihin. EU:n sisällä Suomen henkirikollisuuden taso on kuudenneksi korkein. Vuosina 2010–2019 miesuhrien kohdalla 8 prosenttia tekijöistä oli ollut tämän puoliso, seurustelukumppani tai ex-kumppani. Sama lukema naisuhrien kohdalla oli 60 prosenttia. Alle 15-vuotiaiden lapsien surmia tapahtui yhteensä 44 tuolla aikavälillä. 57 prosenttia lapsensurman tekijöistä oli uhrin äiti tai äitipuoli, kun taas 41 prosenttia oli ollut isä tai isäpuoli. Vuosikymmenen loppupuoliskolla parisuhdevä-

kivallan seurauksena kuolleiden naisten määrä väheni seitsemästätoista kolmeentoista. Tämä voi olla tulosta siitä, että viranomais- ja järjestötaholla on tällä vuosituhannella keskitytty lähisuhdeväkivallan torjuntaan. (Lehti 2020, 1, 27, 57.)

Vuoden 2020 henkirikoskatsausta ei olla vielä julkaistu, mutta Poliisihallituksen (2021) mukaan henkirikoksien määrä nousi viime vuonna. Henkirikosten määrä, johon lasketaan myös murhan ja tapon yritykset, oli 489. Tämä on noin neljännes enemmän kuin edellisvuonna. Kuolemaan johtaneita tapauksia oli yhteensä 90. Myös törkeiden pahoinpitelyjen määrä oli noussut.

3 Sosiaalityö

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan jokaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin, ja näiden palveluiden järjestämisvastuu on kunnilla (733/1992). Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ohjaa sosiaalipalveluiden järjestämistä ja sosiaalityötä. Lain tarkoituksena on edistää ja pitää yllä hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, edistää osallisuutta sekä vähentää eriarvoisuutta, turvata laadukkaat, yhdenvertaiset ja riittävät sosiaalipalvelut sekä edistää asiakas-keskeisyyttä. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) velvoittaa edistämään asiakaslähtöistä toimintaa, asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään kohteluun ja palveluun. Sosiaali- ja terveysministeriö (2021a) määrittelee sosiaalipalveluiden kehitystyön suunnat, valmistelee lainsäädäntöjä sekä ohjaa uudistusten toteuttamista sosiaalialalla.

Sosiaalityö on monipuolista vuorovaikutustyötä, joka kohdistuu ihmisten erilaisiin elämäntilanteisiin sekä niissä ilmentyviin sosiaalisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin tekijöihin (Granfelt, Jokiranta, Karvinen, Matthies & Pohjola 1999, 8). Sosiaali- ja terveysministeriö (2021b) kertoo sosiaalityön olevan asiantuntijatyötä, joka pyrkii ehkäisemään, vähentämään ja poistamaan sosiaalisia ongelmia. Työskentely tapahtuu yksilö-, perhe-, yhteisö- ja rakennetasolla. Ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus toimivat sosiaalityön perustuksena. Vankalla sosiaali-

työllä tavoitellaan sitä, että tarvittava apu ja tuki olisi kaikkien haastavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten saatavilla. Erityisen huomion kohteena ovat lasten turvallisuuden varmistaminen sekä vanhemmuuden tukeminen.

Vakiintuneen käsityksen mukaan sosiaalityön tehtävänä on puutua sellaisiin tilanteisiin, joissa asiakkaan ja hänen ympäristönsä välille on jo muodostunut ongelma tai sellaisen syntymiselle on olemassa uhka. Ammatilaisen ei tule vain hypätä asiakkaan ja ongelman väliin, vaan hänen on toimittava suhteessa molempiin. Ammatilaisen tulee olla asiakkaan voimavarana ja tukea hänen toimijuuttaan ympäristöönsä nähden. Ammatilainen toimii sen vuoksi, että asiakas voisi toimia. (Eskola 1999, 11.) Sosiaalityössä asiakassuhde on aina vuorovaikutussuhde, ja usein se on ammatilaiselle vaativaa tasapainoilua. Työ vaatii ammatilaiselta vuorovaikutustaitoja sekä motivaatiota niiden jatkuvaan ja tietoiseen kehittämiseen. Asiakastapaamisissa käsiteltävät asiat voivat olla ylivoimaisen vaikeita ilmaista tutullekin ammatilaiselle, saati sitten uudelle ja tuntemattomalle henkilölle. Hyvien vuorovaikutustaitojen avulla ammatilainen voi auttaa asiakasta kertomaan omasta tilanteestaan. (Pohjola 1999, 85–88.)

Sosiaalityöllä pyritään poistamaan tai lieventämään erilaisia sosiaalisia ongelmia. Näissä ongelmissa on kyse sellaisista asiantiloista, jotka ovat yhteisöjen tai yhteiskunnan mukaan haitallisia, harmillisia tai epätoivottavia. Sosiaalityössä kohdataan juuri niitä yksilöitä ja yhteisöjä, jotka elävät omassa arkielämässään nämä sosiaaliset ongelmat todeksi. Yhteiskunnallisen asemansa ja lainmukaisuutensa sosiaalityö saa toimimalla erilaisia haittoja ja harmeja vastaan. Tämän vuoksi yksi sosiaalisen ongelman ulottuvuus on sen julkituominen, kuinka paljon haittaa yksilöille ja yhteisöille aiheutuu esimerkiksi taloudellisista ongelmista, alkoholismista tai väkivallasta. (Pösö 2009, 153–154.)

4 Väkivaltatyö sosiaalialalla

4.1 Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten täytyy kartoittaa lähisuhdeväkivallan riskiä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b). Näiden ammattilaisten toimintaa ohjaavat lait, säädökset, toimintaympäristöt sekä ammatilliset käytänteet, jotka vaikuttavat väkivallan tunnistamiseen, puheeksiottoon ja asiakkaan ohjaamiseen (Noppiari & Nietola 2017, 175). Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (29/2012) määrittää rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vaatimukset Euroopan unionin alueella. Direktiivissä painotetaan erityisesti sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa, seksuaaliväkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden turvaamista. Jo aiemmin mainitun sosiaalihuoltolain lisäksi ammattilaisen toimintaa ohjaa lastensuojelulaki (417/2007). Lakiin tuli vuonna 2015 lisäys, joka velvoittaa ilmoitusvelvollisia tekemään sekä lastensuojelu- että rikosilmoituksen, jos lapsi on joutunut kokemaan väkivaltaa. Lisäksi Suomessa neuvoloiden sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon on sisällytettävä toimintaansa lähisuhdeväkivaltaa ehkäiseviä toimia (380/2009). Suomi oli yhtenä maana mukana vahvistamassa niin sanottua Istanbulin sopimusta vuonna 2015. Sopimus velvoittaa esimerkiksi uudistamaan lainsäädäntöä siten, että lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tarvitsevat palvelut turvataan. (53/2015.) Sopimus sai aikaan paljon hyvää, mutta Suomi on myös saanut kritiikkiä siitä, että sopimuksen vaatimuksia tulisi noudattaa tarkemmin (GREVIO 2019).

Paavilaisen ja Pösön (2003b, 75–76) mukaan monet lähisuhdeväkivaltaa kokeneista olisivat halunneet keskustella kokemastaan jonkun kanssa. Kuitenkaan asiasta ei uskallettu tai kehdattu kertoa sukulaisille, ystäville tai ammattilaisille. He toivoivat, että joku ulkopuolinen saisi itse asian selville, kysyisi siitä ja auttaisi. Tämän vuoksi ammattilaisen tulisi herkistyä huomaamaan, jos asiakas esittää välttelevästi ja arkana hienovaraisia vihjeitä kotona tapahtuvasta väkivallasta. Erityisen tärkeää olisi oppia tunnistamaan väkivallasta kertovia merkkejä ja oireita. Lasten kanssa toimivien tulisi lisäksi tuntea lapsen normaalit kehitysvaiheet

ja hyvinvointiin liittyvät tunnusmerkit. (Paavilainen & Pösö 2003b, 75–76.) Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen, puheeksiotto sekä siihen puuttuminen vaativat ammattilaiselta riittäviä valmiuksia, vankkaa osaamista ja rohkeutta. Valitettavasti lähisuhdeväkivallasta puhuminen voidaan mieltää asiakkaan yksityisyyttä loukkaavaksi ja liian henkilökohtaiseksi asiaksi. (Piispa 2011, 15.)

Noppi ja Nietola (2017, 184–185) kertovat, että lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja sen puheeksiotto ovat haastavia tehtäviä, mutta ne kuuluvat olennaisesti ammattieettiseen toimintaan. Tämän vuoksi asiaan tulisi perehtyä huolella jo sosiaali- ja terveysalalle kouluttautuessa. Opiskelijoiden olisi hyvä omaksua tietotaito väkivallan avoimeen ja aktiiviseen puuttumiseen sekä kuinka pitää yllä omaa hyvinvointiaan, kun työskennellään haastavissa asiakastilanteissa. Ammattilaisen on tärkeää huomioida asiakkaan yksilölliset riskitekijät ja läheisissä ihmissuhteissa ilmenevät riskikäyttäytymiset. Aune Flinck (2006, 127) painottaa väitöskirjassaan, kuinka ammattilaisen on ymmärrettävä ero väkivaltatyyppejen välillä, motiivit väkivaltaan, osapuolten sosiaalinen paikka ja väkivallan kulttuurinen konteksti, jotta hän voisi käsittää lähisuhdeväkivallan kokonaisuutta. Ammattilaisen on tärkeää ottaa huomioon väkivallan molempien osapuolien yksilölliset kokemukset sekä kuinka hän reagoi niihin. Ammattilaisen reaktiot ja uskomukset voivat vaikuttaa asiakkaan ajatteluun, toimintaan ja jopa persoonaan.

Lähisuhdeväkivallan eri osapuolien auttamiseksi tarvitaan vahvaa palveluverkostoa. Kaikille sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille kuuluu väkivaltaa kokeneiden auttaminen ja perustason työntekijöiden roolia väkivaltatyön varsinaisina toimijoina tulisi vahvistaa. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä lähisuhdeväkivaltatyöhön. Näiden käyttäminen vaatii ammattilaiselta luottamusta siihen, että hän voi auttaa asiakasta. Peruspalveluissa työskentelevä saattaa kuitenkin kokea, ettei hänellä ole tarvittavia taitoja tai oikeuksia väkivaltaa kokeneen henkilön auttamiseen. Tärkeää olisi kuitenkin muistaa, että tässäkin tilanteessa toimivat samat työtavat kuin muissakin haasteissa. Asiakasta kunnioittavalla ja luottamuksellisella kohtaamisella voidaan auttaa myös lähisuhdeväkivaltaa kokenutta. Väkivaltatyön asiantuntijoita voi tarvittaessa konsultoida ja asiakasta voi auttaa hakeutumaan erityispalveluihin. (Noppi & Nietola 2017, 179–182.)

Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen voi olla haastavaa ja vaarallista, sillä eroaminen ei aina katkaise väkivaltaa, vaan se voi jopa lisätä sen riskiä (Ensi- ja turvakotien liitto 2018; Piispa, Heiskanen, Kääriäinen & Sirén 2006, 58). Myös Husso (2003, 165) kertoo, että ero ei aina merkitse väkivallan loppua, vaan joissain tilanteissa se voi jatkua vielä kymmenenkin vuotta eroamisen jälkeen. Ensi- ja turvakotien liitto (2018) painottaa, että ammattilaisten tulisi tunnistaa vaarallisen eron riskit ja tarjota tällaisissa tapauksissa perheille vahvempaa apua väkivaltatyön palveluista. Eroprosessin läpikäymiseen ja siitä selviytymiseen saa tukea eroryhmistä. Ryhmien tavoitteena on muun muassa tosiasioiden kohtaaminen ja niiden hyväksyminen, erotilanteesta johtuvien tunteiden tunnistaminen sekä ex-kumppanista irti päästäminen. (Miessakit ry 2021.)

4.2 Moniammatillisuus

Sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillista ja monialaista yhteistyötä on kehitelty jo pitkään, mutta silti monet palvelut kaipaavat yhä palveluiden yhteensovittamista. Puutteita on havaittu niin eri palveluntuottajien välillä kuin myös niissä työskentelevien ammattilaisten yhteistyössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta vaaditaan moniammatillisuutta jo työskentelyä ohjaavien lakien nojalla. (Helminen 2017, 17–18.) Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa (1326/2010) kerrotaan lain yhtenä tarkoituksena olevan yhteistyön parantaminen terveydenhuollon eri toimijoiden, kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on oma pykälänsä koskien monialaista yhteistyötä. Siinä moniammatillisuus linkittyy muun muassa palvelutarpeen arviointiin ja päätösten tekköön. Lisäksi laki määrää, että sosiaalihuoltoa on toteutettava yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, jotta sosiaalipalvelut sekä muut palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Tämän vuoksi työntekijän on oltava yhteydessä eri yhteistyötahoihin, asiantuntijoihin sekä asiakkaan läheisiin.

Toistuvan lähisuhdeväkivallan kokijan auttaminen vaatii usein monen eri ammattilaisen asiantuntemusta ja väliintuloa. Väkivallan aiheuttamien fyysisten ja psyykkisten vammojen lisäksi lähisuhdeväkivalta aiheuttaa monia muitakin avun tarpeita. Tällaisia ovat esimerkiksi taloudellinen ja psykososiaalinen tuki, juridinen

neuvonta ja turvallinen asuinpaikka. Kokijan kannalta on tärkeää tarkastella hänen tilannettaan kokonaisvaltaisesti sekä pyrkiä tarjoamaan apua kaikkiin ongelmiin. Suomessa otettiin käyttöön vuonna 2010 moniammatillinen riskinarviointikokous, eli MARAK. Sen tarkoituksena on auttaa vakavan lähisuhdeväkivallan kokijoita sekä sen uhan alla eläviä ihmisiä. MARAK-työryhmään kuuluu jäseniä eri toimialoilta, kuten esimerkiksi lastensuojelusta, poliisista, mielenterveys- ja päihdepalveluista sekä aikuissosiaalityöstä. Lisäksi jokaiseen ryhmään kuuluu myös edustaja uhrijärjestöstä, kuten Rikosuhripäivystyksestä. Jokainen työryhmän jäsen tuo työskentelyyn oman erityisosaamisensa ja asiakkaan suostumuksella tieto vaihtuu tehokkaasti ryhmän sisällä. Moniammatillisella työryhmällä on käytettävissään paras mahdollinen osaaminen, tieto ja asiantuntemus asiakkaan turvaamiseksi. (Piispa & October 2017, 304–306.)

4.3 Turvakoti

Keskeinen toimija väkivaltatyön kentällä on turvakoti. Turvakodin henkilöstöllä on erityisosaamista liittyen lähisuhdeväkivaltaan. Tällaista erityisosaamista tarvitaan haasteellisen asiakastyön lisäksi muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisten tukemiseen ja konsultointiin sekä väkivaltatietoisuuden levittämiseen ja vaikuttamistyöhön. (Noppi & Nietola 2017, 179.) Turvakotipalvelut ovat suunnattu lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille riippumatta iästä tai sukupuolesta. Turvakodissa oleminen on asiakkaalle sekä kunnalle maksutonta. Läpi vuorokauden työskentelevä henkilöstö tarjoaa ammatillista tukea, neuvontaa ja ohjausta. Turvakoti on kodinomainen paikka, josta saa suojan väkivallalta sekä apua sen loppumiseksi. Paikalle voi saapua oma-aloitteisesti milloin vain ja soittamalla voi kysyä lisätietoja tai neuvoja tilanteeseen. Myös viranomaispalvelut sekä sosiaali- ja terveyspalvelut ohjaavat asiakkaita turvakoteihin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.)

Lain mukaan turvakotipalvelulla tarkoitetaan turvakodin antamaa välitöntä kriisiapua, turvattua asumista ympärivuorokautisesti sekä psykososiaalista tukea, ohjausta ja neuvontaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos valitsee avoimella haulla tarpeellisen määrän turvakotipalvelun tuottajia niin, että eri puolilla Suomea on riittävästi saatavilla turvakotipalveluja. (1354/2014.) Tällä hetkellä Suomessa on

29 turvakotia, jokaisessa maakunnassa vähintään yksi. Tarjolla on yhteensä 211 perhepaikkaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin mukaan turvakotien asiakasmäärä vuonna 2019 oli 5 354. Edelliseen vuoteen verrattuna asiakasmäärä kasvoi kuudella prosentilla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.) Valtion talousarvioesityksen mukaan vuoden 2021 rahoitus turvakotitoiminnalle olisi noin 23,6 miljoonaa euroa (Valtiovarainministeriö 2021). Euroopan neuvoston riippumaton asiantuntijaryhmä GREVIO on antanut Suomelle kehuja muun muassa siitä, kuinka turvakotitoimintaan on lisätty resursseja. Moitteita Suomi sai kuitenkin turvakotipalvelujen yhdenvertaisuudesta; välimatkat turvakotiin voivat olla todella pitkiä, eikä perhepaikkoja ole tarpeeksi. (Särkelä 2020, 28–29.)

Joensuun turvakotipalvelujen järjestäjänä on vuodesta 2017 alkaen toiminut Siun sote-kuntayhtymä. Joensuun turvakoti on toiminut nyky muodossaan 7-paikkaisena elokuusta 2015 alkaen. Turvakoti on osa Siun soten perhe- ja sosiaalipalveluita. Suurin osa asiakkaista tulee Siun soten alueelta, mutta asiakkaita ohjautuu myös muilta paikkakunnilta. Turvakodin vastuuhenkilönä työskentelee palveluesimies/sosiaalityöntekijä. Seitsemän ohjaajaa vastaa käytännön asiakastyöstä sekä asiakkaiden arjen tuesta. (Korhonen 2019.) Joensuun turvakodin asiakasmäärä vuonna 2019 oli 165 henkilöä (Peltonen & Kaipainen 2020).

5 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Mäkikomsi ja Aho (2018) ovat tutkineet perhesurman motiiveja. Tutkimus tehtiin kirjallisuuskatsauksena ja tutkimuskysymyksenä oli: mitkä ovat perhesurman motiivit tekijän näkökulmasta. Aineistoa haettiin systemaattisena tiedonhakuprosessina useista eri tietokannoista. Aineiston sisäänottokriteereinä olivat: vastaa tutkimuskysymykseen, julkaistu vuosina 1990–2016 ja vertaisarvioitu tutkimusartikkeli. Tutkimusaineistoon valitut 23 artikkelia olivat julkaistu Euroopassa, USA:ssa, Kanadassa ja Australiassa. Tarkastelussa oli yhteensä 2 593 perhesurmatapausta. Aineiston analysoitiin käyttämällä induktiivista sisällönanalyysiä. Tutkimuksen tuloksena perhesurman motiivit jaettiin kolmeen ryhmään. Ensimmä-

mäinen ryhmä on ei-egosentriset motiivit, johon kuuluu tekijän mielenterveysongelmat sekä kuvitellulta tai todelliselta kärsimykseltä suojeleminen. Teon harkinta ja yhtäkkisyys olivat tällöin usein epäselviä ja teolla pyrittiin ei-itsekkääseen päämäärään. Toinen ryhmä on harkitut egosentriset motiivit. Tällöin tekijä pyrki itsekäisiin päämääriin surman kautta. Motiiveina olivat erilaiset sosioekonomiset, sosiokulttuuriset, interpersoonalliset, elämönhallinnalliset ja seurausten välttämismotiivit. Kolmas ryhmä on yhtäkkiset egosentriset motiivit. Tällöin teko ei ollut ennalta harkittu, vaan se tapahtui yhtäkkisesti. Surmalla pyrittiin kuitenkin itsekäisiin päämääriin. Motiiveina olivat intrapersoonalliset ja vahinkomotiivit.

Merkittäviksi perhesurman riskitekijöiksi nousivat vanhemman psykoottinen häiriö tai kriisitilanne elämässä. Erilaisiin perhesurmatyyppeihin sisältyy kuitenkin erilaisia ja mahdollisesti useita motiiveja yhtäaikaisesti. Motiivit voivat poiketa taustatekijöistä ja vaikuttaa ulkopuolisen silmin epäloogisilta. Tämän vuoksi sosiaali- ja terveydenhuollossa tulee tehdä perhesurmien ennaltaehkäisytyötä laajasti. Ehkäisytyötä voidaan tehostaa ymmärtämällä tapahtuneiden surmien motiiveja. Vanhemmille tulisi tarjota tukea ja erilaisia ratkaisukeinoja heidän haasteisiinsa ajoissa. Tutkijat painottavat, että sosiaali-, terveys- ja kasvatustalouden ammattilaisia tulisi kouluttaa perhesurmien riskitekijöiden tunnistamiseen ja huomaamaan mahdolliset teosta ennakoivat merkit. (Mäkiköksi & Aho 2018.) Lisäksi Aho oli mukana toteuttamassa toista kirjallisuuskatsausta, jossa tutkittiin perhesurmien taustatekijöitä. Tutkimuksessa vanhemman mielenterveysongelma, väkivaltaisuus ja elämäntilannekriisi nousivat merkittäviksi taustatekijöiksi perhesurmille. Tämän lisäksi monilla tekijöistä oli ollut traumaattinen lapsuus. (Aho, Remahl & Paavilainen 2017.)

Nikupeteri, Lappi, Lohiniva-Kerkelä, Kauppi & Laitinen (2017) ovat tutkineet perhesurmien ja eron jälkeisen vainon kontekstissa väkivaltaisen parisuhteen päätymiseen liittyvää uhkaa. Vainon ja perhesurmien yhteisiä piirteitä analysoitiin sukupuolistuneen väkivallan viitekehityksessä. Tutkimuksessa kysyttiin, millaisena uhkaava erotilanne ilmenee ja mitä uhrien suojaaminen edellyttää. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa tukemaan ammattilaisten arviointia perheen tilanteesta, eron uhkaavuudesta sekä uhrien suojaamisesta. Tutkimusaineistossa käytettiin neljän satunnaisesti valitun perhesurmatapauksen oikeudenkäyntiasiakirjoja sekä 16

eron jälkeistä vainoa kokeneiden naisten haastatteluja. Laadullinen analyysi suoritettiin uhrien näkökulmasta.

Aineiston laadullisessa analyysissä muodostettiin neljä määrittävää piirrettä eron uhkaavuudelle. Nämä ovat väkivaltaisen suhteen kiinnipitävyys, väkivallan pakottava ja kontrolloiva luonne, tappavan teon uhka ja sen moninaiset laukaisevat tekijät sekä viimeisenä vakavan väkivallan uhan tunnistamattomuus. Edellä mainittujen piirteiden perusteella uhrien turvaaminen edellyttää sitä, että hänet tunnistetaan, hän tulee kohdatuksi sekä monialainen riski- ja uhka-arvio laaditaan. Lisäksi tarvitaan ammattilaisten välistä yhteistyötä ja vastuunottamista. Vastuu naisten ja lasten turvaamisesta ulottuu laajasti sosiaali- ja terveydenhuoltoon, varhaiskasvatukseen, kouluihin, nuorisotoimeen, poliisiin ja oikeusviranomaisiin. Tutkimuksen mukaan uhrien suojaamisen erityisenä haasteena on ilmiöiden moniselitteisyys ja uhkaavien eroprosessien ennakoimattomuus. Tutkimus osoitti, että perhesurmia edeltävillä tapahtumilla ja eron jälkeisellä vainoamisella on yhtäläisyyksiä. (Nikupeteri ym. 2017.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on etsiä Joensuun turvakodille tietoa perhesurmien ennaltaehkäisystä. Aihe oli noussut turvakodin työntekijöillä yhdeksi kehittämiseksi. Tavoitteena on, että turvakodin työntekijöiden tietämys aiheesta lisääntyisi, jotta he voisivat tunnistaa ja puuttua ehkäisevästi sellaisiin tilanteisiin, joilla on riski kriisiytyä perhesurmaksi.

Tutkimuskysymyksiä muodostui kaksi:

- Mitkä ovat perhesurman taustatekijät?
- Millä keinoilla perhesurmia voitaisiin ennaltaehkäistä?

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat ja toteutus

7.1 Laadullinen aineistolähtöinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Kanasen (2014, 20–21) mukaan tutkimus alkaa siitä, että halutaan ymmärtää jotain ilmiötä ja saada aikaan kehitystä. Lähtökohtana tutkimukselle on tutkimusongelma, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimusmenetelmät voidaan yksinkertaisesti jakaa määrälliseen ja laadulliseen tutkimukseen. Laadullisen tutkimuksen käsite on laaja, sillä sitä voidaan käyttää kuvaamaan mitä tahansa tutkimusta, jossa löydöksiin päästään ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja (Strauss & Corbin 1990, Kanasen 2014, 18 mukaan). Laadullisen tutkimuksen keinoin pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä sekä sen tekijöitä, koostumusta ja niiden välillä olevia suhteita. Tutkija toimii itse tiedonkeruukoneena tehdessään laadullista tutkimusta: hän päättää, mitä kysyy ja keneltä. Tällöin subjektiivisuuden vaara on huomattava, sillä tutkijan oma harkinta ja päätöksenteko voi vaikuttaa paljon itse tutkimukseen. (Kananen 2014, 25.)

Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruulähteenä on mahdollista käyttää kaikkea kirjallista aineistoa. Tällaista jo olemassa olevaa ja sellaisenaan hyödynnettävää aineistoa kutsutaan sekundääriksi aineistoksi. Tutkimusongelman ratkaisemiseksi voidaan käyttää kaikkea sellaista aineistoa, jolla on merkitystä tutkimukselle. Valittu aineisto määrittelee pitkälti sen, millä analyysimenetelmällä sitä lähdetään käsittelemään. Tämän aineiston avulla tutkija lähtee etsimään tutkimusongelmalleen ratkaisua. (Kananen 2014, 64–65, 90.) Aineiston lopullinen määrä on tutkijan harkinnan varassa. Laadullisesta tutkimuksesta on vaarana tulla ikuisuusprojekti, sillä aineiston määrälle ei aina näy loppua. (Kananen 2014, 98.)

Sisällönanalyysiä käyttämällä pyritään saamaan tutkimuskohteesta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sitä voidaan käyttää yksittäisenä tutkimusmetodina sekä avarana teoreettisena kehyksenä. Tällä menetelmällä dokumentteja voidaan analysoida puolueettomasti ja järjestelmällisesti. Dokumentteina pidetään tässä yhteydessä miltei mitä tahansa kirjoitettua materiaalia, esimerkiksi kir-

joja, artikkeleita, raportteja ja haastatteluja. Tutkimusaineistoon valikoidaan dokumentteja, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Tästä ilmiöstä saadaan sanallinen ja selkeä kuvaus analyysin avulla. Sisällönanalyysillä aineisto järjestetään tiivistetyksi ja johdonmukaisesti, kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Se toimii keinona luoda aineistoon selkeyttä, jotta luotettavien johtopäätösten tekeminen tutkittavasta ilmiöstä olisi mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 117, 122.) Tämä opinnäytetyö toteutetaan aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Tutkimusmenetelmään päädyttiin yhdessä toimeksiantajan kanssa. Tarkoituksena on saada mahdollisimman laaja kuva perhesurmien ennaltaehkäisystä ja tämän vuoksi jo olemassa olevan aineiston tutkiminen on perusteltua.

Toisena menetelmävaihtoehtona tämän tyyppiselle tutkimukselle olisi ollut kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsausta käyttämällä voidaan myös pyrkiä saamaan jostain tietystä aiheesta kokonaiskuva sekä arvioida, kehittää ja rakentaa uutta teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen aineisto on kuitenkin rajattu tutkimuksiin. (Salmi 2011, 3–4.) Tutkimuksia suomalaisista perhesurmista on tehty suhteellisen vähän, joten niistä ei olisi kertynyt tarpeeksi tutkimusaineistoa. Sisällönanalyysiä käyttämällä tässä tutkimuksessa on mahdollista hyödyntää tutkimustulosten lisäksi kaikkea sellaista materiaalia, joka käsittelee perhesurmia. Menetelmä palvelee tutkimuksen tarkoitusta, sillä näin aineistoksi voidaan valita esimerkiksi artikkeleita, joissa väkivaltatyön ammattilainen kertoo näkemyksistään perhesurmiin liittyen.

7.2 Tutkimusaineiston haku

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysiä tutkimus kohdistuu jo olemassa olevaan materiaaliin, kuten kirjallisuuskatsauksessakin. Molempien tutkimusmenetelmien luotettavuuden kannalta olennaista on perusteltu ja läpinäkyvä aineistonhaku. Axelin ja Pudas-Tähkä (2007, 49–50) kertovat kirjallisuuskatsausta tehtäessä aineistonhakuvaiheen olevan tutkimuksen kannalta kriittinen. Tässä vaiheessa tehdyt virheet voivat antaa tutkimukselle epäluotettavan kuvan ja johtaa tulosten harhaisuuteen. Tarkasti dokumentoitu hakuprosessi on erityisen tärkeää, jotta tutkimus olisi tieteellisesti pätevä ja prosessin mukainen. Tutkimuksen tulosten luo-

tettavuutta vahvistaa, jos tutkija on saanut asiantuntija-apua haun suorittamiseen. (Axelin ja Pudas-Tähkä 2007, 49–50.) Tämän opinnäytetyön aineistonhakuprosessia varten osallistuttiin Tiedonhakuklinikalle, jonka järjesti Karelia-ammattikorkeakoulun kirjasto. Klinikalla tutustuttiin keskeisiin koti- ja ulkomaisiin tietokantoihin sekä perehdyttiin yleiseen hakutekniikkaan, hakusanojen valintaan, hakujen rajaamiseen ja lähteiden arvioimiseen. Klinikalta sai paljon hyödyllisiä neuvoja siihen, mistä aineistoa kannatti lähteä hakemaan ja millä hakusanoin. Vinkiksi saatiin myös Boolean operaattoreiden (AND, OR & NOT) ja katkaisumerkin käyttö hakusanoissa.

Ennen tutkimusaineiston hakua määriteltiin aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Tässä tutkimuksessa kriteereiksi muodostuivat seuraavat:

- käsittelee Suomessa tehtyjä perhesurmia
- pohjautuu tutkittuun tietoon tai siinä on haastateltu väkivaltatyön ammattilaisista, joka kertoo näkemyksistään
- suomen- tai englanninkielinen
- julkaistu vuosien 2000–2020 välillä
- vastaa ainakin toiseen tutkimuskysymykseen
- ilmaiseksi tarkasteltavissa sähköisesti tai Joensuun kirjastoissa
- ei ole kirjallisuuskatsaus.

Aveyardin (2014, 79–80) mukaan tutkimuksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit on tuotava selkeästi julki tutkimusraportissa ja niiden tulee olla perusteltuja. Tämän tutkimuksen aihetta rajattiin siten, että se koskee vain Suomessa tehtyjä perhesurmia. Aineistoon valikoidaan vain tutkittua tietoa tai väkivaltatyön ammattilaisten näkemyksiä, sillä tämän ajateltiin tuovan mahdollisimman laajasti hyödyllistä tietoa toimeksiantajalle. Aineiston kieli rajattiin oman kielitaidon mukaan. Muiden kielten mukaan ottaminen koettiin tutkimuksen luotettavuutta heikentäväksi, koska siinä tilanteessa olisi jouduttu tukeutumaan täysin ilmaisiin käännöspalveluihin. Aineiston julkaisuvuotta ei haluttu rajata liiaksi, sillä oletettiin, ettei aineistoa muuten löytyisi tarpeeksi. Käytännöllisistä syistä sen tulisi myös olla tarkasteltavissa ilmaiseksi joko sähköisesti tai fyysisenä kopiona Joensuun kirjastossa.

Lisäksi tehtiin päätös kirjallisuuskatsauksien poissulkemisesta, sillä haluttiin suosia ensisijaisia lähteitä.

Tutkimusaineiston haku alkoi Melinda-palvelusta. Melinda on suomalainen yhteistyöympäristö ja metatietovaranto, jonka kautta voi etsiä kirjastojen aineistoja, kuten esimerkiksi opinnäytetöitä (Kansalliskirjasto 2021). Hakusanaksi valittiin ”perhesurm*” ja se tuotti yhteensä 104 hakutulosta. Näistä suurimman osan pystyi hylkäämään jo otsikon perusteella ja lähempään tarkasteluun valikoitui 18 aineistoa. Yhden varteenotettavan tutkimuksen linkki oli vanhentunut ja se johti vain julkaisijan (Aikakausikirja Duodecim) pääsivuille. Kyseiseltä sivulta suoritettiin haku tutkimuksen kirjoittajan nimellä ja näin tutkimukseen päästiin käsiksi. Lähempään tarkasteluun valikoituneita aineistoja lähdettiin käymään läpi hyödyntäen aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerejä. Poissulkuja tehtiin sillä perusteella, että aineistoa ei pystynyt tarkastelemaan ilmaiseksi tai linkki ei johtanut mihinkään, se oli kirjallisuuskatsaus tai se ei vastannut tutkimuskysymykseen. Kuusi aineistoa täytti lopulta sisäänottokriteerit ja ne valikoituivat mukaan tutkimusaineistoon. Hakua kokeiltiin myös englanninkielisillä hakusanoilla ”familicide AND finland”, mutta se ei tuottanut yhtään tulosta.

Seuraava haku kohdistui Google Scholar-palveluun, jonka avulla voi helposti hakea tieteellisiä julkaisuja yhdellä kertaa lukuisista eri lähteistä (Google 2021). Haku suoritettiin sanoilla ”perhesurma OR perhesurmat”, sillä hakusanan katkaisua ei pystynyt käyttämään. Kyseinen haku tuotti 144 tulosta, joista osa oli nousut esille jo Melindaan tehdyssä haussa. Lähempään tarkasteluun otettiin yhdeksän aineistoa, jotka silmäiltiin läpi. Poissulkuja tehtiin samoin perustein kuin aikaisemmassa Melindaan tehdyssä haussa. Lopulta kaksi aineistoa täytti tutkimuksen sisäänottokriteerit. Toinen haku tehtiin käyttämällä englanninkielisiä hakusanoja ”familicide AND finland”. Haku tuotti 246 tulosta, mutta suurimmassa osassa niistä ei käsitelty Suomessa tapahtuneita perhesurmia, vaan ne sisälsivät vain maininnan Suomesta. Haulla löytyi vain 2 potentiaalista aineistoa, mutta lähempi tarkastelu osoitti, että toinen näistä sisältyi laajempaan tutkimukseen, joka oli jo valittuna tutkimusaineistoon. Toinen taas käsittelee Suomessa tehtyjä perhesurmia, mutta ei kuitenkaan vastannut tutkimuskysymyksiin.

Yhdeksi hakukanavaksi valittiin Yle, sillä sitä kautta pyrittiin löytämään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä muiden väkivaltatyötä tekevien henkilöiden näkemyksiä perhesurmista. Ylen tuottamaa sisältöä pidettiin luotettavana, sillä Ylen tehtävänä on edistää sananvapautta, median monimuotoisuutta ja korkeatasoista journalismia. Lisäksi kaikki Ylen sisältö on tarkasteltavissa ilmaiseksi ja sen toimintaa ohjaa Laki Yleisradio Oy:stä. (Yle 2020; 1380/1993.) Hakusana ”perhesurm*” tuotti yhteensä 287 tulosta. Suurin osa näistä oli odotetusti yksittäisistä perhesurmista kertovia uutisia. Tällaiset uutiset eivät kuitenkaan vastanneet tutkimuskysymyksiin, joten ne sivuutettiin. Lähempään tarkasteluun otettiin 18 aineistoa. Poissulkuja tehtiin sillä perusteella, että aineistossa ei ollut väkivaltatyön ammattilaisen näkemyksiä vaan lähinnä toimittajan omaa kirjoitusta. Lisäksi moni artikkelista käsitteli sisäministeriön selvitystä, joka oli jo valikoitunut tutkimusaineistoon. Viisi aineistoa täytti lopulta sisäänottokriteerit. Kolme näistä olivat uutisartikkeleita ja kaksi videoita.

Tämän lisäksi hakuja tehtiin Julkariin sekä Medic- ja Journal-palveluihin. Suomen- tai englanninkielisillä hakusanoilla ei kuitenkaan enää löytynyt uusia tuloksia. Valittuun aineistoon perehdyttäessä huomattiin, että jotkut väkivaltatyön ammattilaiset tai tutkijat esiintyivät aineistossa useampaan kertaan ja lisäksi löydettiin viittauksia jo valittuihin aineistoihin. Tästä syntyi vaikutelma, että valittu tutkimusaineisto piti sisällään tarpeeksi oleellista tietoa suomalaisista perhesurmista, jotta tutkimus voitaisiin suorittaa. Tutkimusaineiston määrä vaikutti muutenkin riittävältä, joten tutkimusprosessissa päätettiin siirtyä eteenpäin. Tutkimusaineistoon valikoitujen aineistojen hakupolku on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Aineiston hakupolku.

Tiedonhakualusta	Hakusanat	Tulosten määrä	Lähempään tarkasteluun valittu materiaali	Tutkimusaineistoon valittu materiaali
Melinda	perhesurm*	104	18	6
Google Scholar	perhesurma OR perhesurmat	144	9	2
Yle	perhesurm*	287	18	5

Aineisto muodostui lopulta yhdestä tutkimuksesta (Putkonen, Weizmann-Henelius & Eronen 2009), yhdestä väitöskirjasta (Kauppi 2012), kahdesta sisäministeriön julkaisusta (Sisäministeriö 2014; Piispa, Taskinen & Ewalds 2012), kolmesta pro gradu -tutkielmasta (Kaappola 2019; Ellilä 2017; Niiranen & Veikanmaa 2016), yhdestä artikkelista (Vehmanen 2012), kahdesta videosta (Yle, Silminnäkijä 2015; Yle 2012) sekä kolmesta uutisartikkelista (Mattinen 2019; Yle Uutiset 2014; Aro 2013). Lista valitusta aineistosta on esitetty liitteessä 1. Aineistoista yksi oli englanninkielinen ja kaikki muut suomenkielisiä.

7.3 Aineiston analyysi

Kun tutkimusaineisto oli valittu, voitiin siirtyä niiden analysointiin. Aineiston analyysissä edettiin Tuomin ja Sarajärvin (2018, 123) luoman mallin mukaisesti, joka on kuvattuna alla olevassa kuviossa 1. Aineiston sisältöön perehdyttiin jo hakuvaiheessa, jotta voitiin varmistua niiden soveltuvuudesta tähän tutkimukseen.

Kuvio 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123).

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessi voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäinen osa on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta poistetaan tutkimukselle epäolennaiset asiat, koodataan alkupe-
 räisilmaukset ja tehdään pelkistetyt ilmaukset. Tutkimusaineistosta etsitään kaikki tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset ja ne listataan allekkain erilliselle konseptille. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–123.) Ennen kuin redusointivaihe voitiin kunnolla aloittaa, tuli videomuodossa olevat aineistot litteroida. Kananen (2014, 102) kertoo litteroinnin olevan hidas työvaihe, joten tutkijan on päätettävä, mitä kaikkea hän aineistosta litteroi. Tutkija voi suorittaa tämän vaiheen eri tekniikoita hyödyntäen ja eri tarkkuuksilla. (Kananen 2014, 102.) Litterointi suoritettiin siten, että tietokoneen näyttö jaettiin, jotta voitaisiin videota katsellessa kirjata olennaiset ilmaukset suoraan tyhjälle Word-tiedostolle. Työvaihe vei aikaa, sillä videoita jouduttiin usein laittamaan tauolle kirjoittamisen ajaksi. Lisäksi videota

kelattiin aina taaksepäin kirjoittamisen jälkeen, jotta voitiin olla varmoja kirjauksen tarkkuudesta.

Seuraavaksi siirryttiin tekstimuodossa olevien aineistojen redusointiin. Aineistoja lähdettiin lukemaan tarkasti läpi samalla siirtäen olennaiset ilmaukset samalle Word-tiedostolle, jota käytettiin litteroinnissa. Näin koko tutkimusaineiston oleelliset ilmaukset saatiin kerättyä samalle pohjalle. Seuraavaksi ilmauksia ryhdyttiin pelkistämään. Tätä varten tehtiin analyysirunko, johon pelkistetyt ilmaukset merkattiin ja johon voidaan jatkaa seuraavien analyysivaiheiden tekoa. Näin analyysin kulku saadaan dokumentoitua. Alkuperäisilmauksien määrä merkattiin pelkistetyn ilmauksen jälkeen sulkeisiin. Lisäksi jos tiedettiin tarkka lukumäärä perhesurman tekijöistä, joilla ilmeni esimerkiksi masennusta, niin tällöin tämä lukumäärä kirjattiin sulkeiden sisälle. Tästä esimerkki on esitettyä taulukossa 2.

Taulukko 2. Esimerkki analyysin redusointivaiheesta.

Alkuperäisilmaus	Pelkistys
”Usein tekijällä on vakava masennus” ”ihmisiä, joilla masennus tulee ilmi ärtymyksenä ja impulsiivisuutena” ”syinä oli muun muassa masennusta” ”masennus saatettiin kieltää” ”tai pitkäkestoinen masennus” ”ongelmana oli synnytyksen jälkeinen masennus” ”ennen surmaa muun muassa masennusta” ”and depression symptoms” ”all the perpetrators (12) displayed symptoms of depression” ”Symptoms of depression prior to the filicide (10)” ”masennus olivat yleisimpiä”	Masennus (31)

Tarkan lukumäärän merkitseminen oli paikoitellen haastavaa, joskus jopa mahdotonta. Aineistossa saatettiin esimerkiksi kertoa, että suurimmalla osalla tekijöistä oli jokin mielenterveysongelma. Tällöin analyysirunkoon voitiin merkata vain yksi maininta mielenterveysongelmasta perhesurman taustatekijänä, sillä tarkkaa lukumäärää ei tiedetty. Jos aineistossa viitattiin suoraan johonkin toiseen aineistoon, niin tällöin ilmauksia ei lisätty analyysirunkoon. Samoin toimittiin, jos sama tutkija tai väkivaltatyön ammattilainen oli useammassa aineistossa mukana. Yksi aineisto oli englanninkielinen, joten analyysirunkoon merkatessa pel-

kistetyt ilmaukset käännettiin suomeksi. Käännöstyössä hyödynnettiin MOT-sanakirjaa, jotta välttyttiin vääriltä tulkinnoilta. Redusointivaiheen loppuessa analyysirunko oli 11 sivua pitkä ja se sisälsi 275 pelkistettyä ilmausta.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin toinen osa on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Tässä vaiheessa koodatut ilmaukset käydään läpi tarkasti ja niistä etsitään samankaltaisuuksia, jotka ryhmitellään. Näin muodostuu alaluokkia, joita yhdistelemällä edelleen saadaan yläluokkia. Luokat nimetään niiden sisällön mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Ryhmittelyvaiheessa pelkistetyt ilmaukset käytiin huolellisesti läpi. Samaa tarkoittavat ilmaukset yhdistettiin, niiden määrä laskettiin yhteen ja merkattiin sulkeisiin. Samalla lähdettiin siirtelemään ilmauksia sopiviin ryhmiin. Näin analyysirunkoon alkoi muodostumaan alaluokkia. Osa pelkistetyistä ilmauksista päätettiin siirtää alaluokaksi, sillä sen alle saatiin sijoitettua lisää ilmauksia. Tästä esimerkkinä mainittakoon ”Mielenterveysongelma”, joka mainittiin aineistossa 22 kertaa, mutta jonka alapuolelle voitiin sijoittaa vielä kymmenen muuta ilmausta (taulukko 3).

Taulukko 3. Esimerkki analyysin ryhmittelyvaiheesta.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
Masennus (31) Itsetuhoisuus (7) Mielen epätasapaino (5) Määrittämätön psykoosi (4) Kontakti mielenterveyspalveluihin (3) Skitsofrenia Mania Vainoharhaisuus Psykoottinen kausi Ahdistuneisuus	Mielenterveysongelma (22)

Tämä työvaihe oli haastava, sillä osan ilmauksista olisi voinut yhdistää moniin alaluokkiin, osaan taas oli vaikea keksiä mitään alaluokkaa ja osasta pystyi muodostamaan yläluokkiakin. Heräsi huoli siitä, että voiko tutkimus mennä tässä vaiheessa pahasti pieleen. Lopulta tämän päätettiin kuitenkin olevan tutkijan käsissä ja tärkeintä olisi, että sisällönanalyysin eteneminen olisi huolellisesti dokumentoitu. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 164) kertovatkin että tutkimuksen luotettavuutta

parantaa se, jos tutkija kertoo tarkasti aineiston analyysin kulusta ja kuinka tuloksiin on lopulta päästy. Alla on esitettyä esimerkki yläluokan ”Mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät tekijät” muodostumisesta (taulukko 4).

Taulukko 4. Esimerkki yläluokan muodostumisesta.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka
Kontakti päihdepalveluihin (2) Päihdeongelma (5)	Päihteidenkäyttö (3)	Mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät tekijät
Masennus (21) Itsetuhoisuus (7) Mielen epätasapaino (5) Määrittämätön psykoosi (4) Kontakti mielenterveyspalveluihin (3) Skitsofrenia Mania Vainoharhaisuus Psykoottinen kausi Ahdistuneisuus	Mielenterveysongelma (22)	
Persoonallisuushäiriö (18) Psykoosipiirteinen persoonallisuus Narsismi (11) Epäkypsä persoona (4) Impulsiivisuus (2) Ongelmia tunteiden käsittelyssä Antisomiaalisuus (6) Kontrolloiva käytös (4) Pakko-oireiset piirteet Eristyneisyys	Persoonaan liittyvät tekijät	
Unettomuus Stressi (5) Toivottomuus	Muut	

Sisällönanalyysin viimeinen vaihe on käsitteellistäminen. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 125–127) kertovat, että tässä vaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta merkityksellinen tieto. Valikoidun tiedon mukaan päästään muodostamaan teoreettisia käsitteitä. Ryhmittely kuuluu olennaisesti myös tähän vaiheeseen. Yläluokista muodostetaan edelleen pääluokkia ja luokkia yhdistellään niin kauan,

kuin se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta. Koko prosessin ajan on tarkasteltava, että polku alkuperäiseen dataan säilyy. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan lopulta vastaus tutkimustehtävään ja tämän pohjalta tutkija tekee johtopäätökset. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 125–127.) Tähän vaiheeseen siirryttäessä alaluokkia oli muodostunut 40 ja yläluokkia 15. Luokkien yhdistämistä jatkettiin edelleen siten, että yläluokista muodostui pääluokat. Pääluokkia muodostui lopulta kolme; taustatekijät, ennaltaehkäisy sekä haasteet tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä (kuvio 2).

Kuvio 2. Analyysissä muodostuneet pää- ja yläluokat.

Sisällönanalyysiä olisi ollut mahdollista jatkaa vielä yhdistävän luokan muodostamisella, mutta sitä ei nähty tarpeellisena. Näyte valmiista analyysirungosta, joka johti pelkistetyistä ilmauksista perhesurmien taustatekijöiden pääluokan muodostamiseen, on kuvattu liitteessä 2. Analyysirungossa on nähtävissä ala- ja yläluokan yhdistelmiä, esimerkiksi lähisuhdeväkivallan kohdalla. Tällaisissa tilanteissa alaluokkaa ei saatu mielekkäästi yhdistettyä mihinkään yläluokkaan. Sen vuoksi tehtiin päätös luoda kyseisestä käsitteestä sekä ala- että yläluokka.

8 Tulokset

Sisällönanalyysiä käyttämällä pyritään saamaan tutkimuskohteesta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tällä metodilla toteutettuja tutkimuksia on kritisoitu siitä, että se voi jäädä keskeneräiseksi. Aineiston analyysin eri vaiheet voidaan kuvata raportissa hyvinkin yksityiskohtaisesti, mutta tämä ei vielä riitä. Jos tutkija ei kykene muodostamaan tutkimuksestaan mielekkäitä johtopäätöksiä, niin silloin hän vaan esittelee pelkistetyn ja ryhmitellyn aineiston ikään kuin tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

8.1 Perhesurmien taustatekijät

Tutkimusaineiston perusteella perhesurmien yleisimpiä taustatekijöitä olivat ero-
kriisi, vanhemman traumaattinen lapsuus, lähisuhdeväkivalta ja mielentervey-
teen liittyvät tekijät. Eroon liittyviä mainintoja nousi tutkimuksessa esiin eniten
(Mattinen 2019; Kaappola 2019, 37; Ellilä 2017, 21; Niiranen & Veikanmaa 2016;
Yle 2015; Aro 2013; Piispa, Taskinen & Ewalds 2012, 13; Yle 2012; Kauppi 2012;
Vehmanen 2012; Putkonen, Weizmann-Henelius & Eronen 2009). Vanhemmilla
oli surman tapahtuessa eroprosessi käynnissä tai toinen vanhemmista oli uhkail-
lut erolla. Esimerkiksi Piispa, Taskinen ja Ewalds (2012, 23) huomasivat selvityk-
sessään mallin, jonka mukaan mies surmasi lapset tai koko perheen koston vai-
molle, joka oli vihjaillut erosta tai muuttanut pois yhteisestä kodista. Tutkimuspro-
fessori Hannu Lauerma (Yle 2012) tuo esiin, että avioliitto on saattanut olla teki-
jälle elämän tärkein asia. Kun liitto uhkaa rikkoontua, niin viha toista kohtaan saa-
vuttaa järjettömät mittasuhteet. Surman laukaisevana tekijänä voi toimia mikä ta-
hansa ärsyke, joka uhkaa tekijän kontrollin menettämistä (Mattinen 2019). Eron
taustoja tutkittaessa oli mahdollista löytää muita taustatekijöitä perhesurmalle.
Tutkimuksessa ilmeni erojen taustalla olevan esimerkiksi parisuhdeongelmia,
mustasukkaisuutta, lähisuhdeväkivaltaa, taloudellisia haasteita ja mielenterveys-
ongelmia.

Vanhemman traumaattinen lapsuus ja lähisuhdeväkivalta näyttäytyivät selkeästi perhesurmien taustatekijöinä. Lähisuhdeväkivallan ylisukupolvisuus nousi tutkimuksessa esille, sillä lapsuuden traumat johtuivat useimmiten joko lähisuhdeväkivallasta tai vanhemman mielenterveys- ja päihdeongelmasta (Kauppi 2012). Perhesurmaa edeltänyt lähisuhdeväkivalta nousi esille useasti tutkimuksessa (Mattinen 2019; Kaappola 2019; Ellilä 2017; Niiranen & Veikanmaa 2016; Yle 2015; Piispa ym. 2012; Kauppi 2012; Yle 2012). Erityisen vaarallisena asiana nähtiin väkivallan pakottava ja kontrolloiva luonne (Mattinen 2019; Niiranen & Veikanmaa 2016; Piispa ym. 2012). Surmateko saattoi olla tekijän viimeinen keino kontrolloida puolisoaan, esimerkiksi estämällä tämän eroaminen (Niiranen & Veikanmaa 2016).

Mielenterveyteen liittyvät tekijät olivat myös tutkimuksen perusteella yhtenä yleisenä taustatekijänä. Tekijöillä ilmeni yleisesti masennusta sekä joillain myös itsetuhoisuutta (Ellilä 2017; Niiranen & Veikanmaa 2016; Piispa ym. 2012; Kauppi 2012; Yle 2012; Vehmanen 2012; Putkonen ym. 2009). Tutkimusaineistosta löytyi lisäksi ilmauksia tekijän mielen epätasapainosta (Niiranen & Veikanmaa 2016, 97; Yle 2012). Mielenterveysongelmien lisäksi suureksi tekijäksi osoittautui persoonaan liittyvät tekijät. Tällaisia tekijöitä olivat muun muassa tekijän diagnosoitu persoonallisuushäiriö, narsismi, antisosiaalisuus ja kontrolloiva käytös. (Ellilä 2017, 21; Niiranen & Veikanmaa 2016; Yle 2015; Kauppi 2012; Yle 2012; Putkonen ym. 2009.) Hannu Lauerma (Yle 2012) kertoo, että tällainen persoonallisuus on voinut kehittyä varhaiskehityksen ongelmien vuoksi, joita esimerkiksi traumaattinen lapsuus voi aiheuttaa.

Muita tekijöitä perhesurmien taustalla olivat muun muassa taloudelliset haasteet, vanhempien uupumus ja tukiverkoston puute (Mattinen 2019; Kaappola 2019, 37; Niiranen & Veikanmaa 2016; Ellilä 2017, 21; Yle 2015; Piispa ym. 2012, 13; Kauppi 2012; Yle 2012; Putkonen ym. 2009). Yhtenä merkittävänä taustatekijänä nousi lisäksi esille se, että lapsi ei ollut toivottu, mutta tämä koski lähinnä vain vastasyntyneen surmia (Kauppi 2012; Putkonen 2009). Monissa tapauksissa perheen haastavaan tilanteeseen oli puututtu palvelujärjestelmän taholta, mutta tukitoimet eivät olleet riittäviä (Yle 2015; Piispa ym. 2012; Putkonen ym. 2009).

Tekijä saattoi myös kertoa tappamisajatuksistaan jollekin perheen ulkopuoliselle henkilölle, mutta tätä ei ollut otettu tarpeeksi vakavasti (Aro 2013).

8.2 Perhesurmien ennaltaehkäisykeinot

Perhesurmien ennaltaehkäisykeinoista eniten mainintoja saivat väkivaltatyön tekeminen, koulutuksen lisääminen, perheen tukitoimet, ero- ja riitatilanteiden erityinen huomiointi sekä moniammatillinen yhteistyö. Väkivaltatyöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä sosiaali- ja terveysalalla tapahtuvaa lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista. Perhesurmien taustalla on usein lähisuhdeväkivaltaa, joten sen nopea tunnistaminen ja siihen puuttuminen nähtiin suurena tekijänä surmien ehkäisemisessä (Mattinen 2019; Kaappola 2019, 45; Aro 2013; Piispa ym. 2012; Yle 2012; Vehmanen 2012). Tämän nähtiin vaativan ammattilaiselta taitoa ja rohkeutta. Ammattilaisen on muun muassa osattava tunnistaa väkivallan merkkejä aikuisesta ja lapsesta, suhtauduttava uhkauksiin vakavasti, ottaa huoli puheeksi sekä ohjata tarpeen tullen asiakas eteenpäin esimerkiksi turvakotiin. (Kaappola 2019; Ellilä 2017, 30; Aro 2013; Yle 2012; Vehmanen 2012.) Tutkimuksessa nousi esille myös useat maininnat ammattilaisten koulutuksen lisäämisestä (Mattinen 2019; Kaappola 2019, 44; Ellilä 2017, 36; Piispa ym. 2012, 26; Yle 2012). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämispäällikkö Minna Piispa (Yle 2012) esittää, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla pitäisi jo peruskoulutuksessa olla opetusta väkivaltailmiöstä, jotta väkivaltaa opittaisiin tunnistamaan.

Perheen tukitoimilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia sosiaali- ja terveysalan palveluita. Perheen tukeminen tulee aloittaa jo ensimmäisen lapsen odotusajana, jotta voitaisiin varmistaa lapselle turvalliset kasvuolosuhteet ja tukea kiintymyssuhteen muodostumista (Yle 2012). Kun perhe saapuu palveluiden piiriin jonkun ongelman takia, niin työskentelyä tulisi jatkaa ongelman ratkaisemiseen asti, jotta perhe ei kokisi jääneensä heitteille. Perhe tulisi aina huomioida kokonaisvaltaisesti, vaikka vain yksi perheenjäsenistä hakeutuisi avun piiriin. (Aro 2013; Piispa ym. 2012, 19.) Näiden kaikkien asioiden nähtiin vaikuttavan ehkäisevästi perhesurmiin. Konkreettisina tekoina mainittiin keskusteluavun tarjoaminen,

kuunteleminen, kuulluksi tuleminen, rohkaisu, välittäminen sekä ajatusten herättäminen (Kaappola 2019; Ellilä 2017, 32).

Ero- ja riitatilanteiden erityinen huomiointi nähtiin tärkeänä ennaltaehkäisevänä toimena (Kaappola 2019, 46; Yle 2015; Piispa ym. 2012; Yle 2012). Tuen hakeminen eroprosessiin ja eroryhmään osallistuminen voivat auttaa vaikeiden tunteiden käsittelyssä, joita eroaminen herättää. Aineistossa mainittiin, että erityisesti miehille pitäisi olla kohdennettua tietoa erosta sekä tukea erotilanteeseen. Lyömättömän linjan Jari Hautamäki kertoo, että heidän toimintaansa osallistuneet miehet ovat kertoneet heillä olleen perhesurmiin liittyviä ajatuksia. Ryhmään osallistuminen on kuitenkin tuonut suuria muutoksia miesten elämäntilanteisiin. (Yle 2012.) Riitatilanteiden huomioiminen nousi myös esiin aineistossa. Ammattilaisen tulee tällöin toimia neutraalina viestinviejänä, auttaa tunteiden sanoittamisessa ja mahdollistaa uudenlainen keskusteluyhteys. (Kaappola 2019, 46.)

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen nousi myös selkeästi esille aineistosta. Väkivaltatyön ammattilaiset kommentoivat, että perhesurmia voitaisiin paremmin estää, jos tehtäisiin tiiviimpää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa ja viranomaisten välistä tiedonkulkua kehitettäisiin. Moniammatillista työskentelyä koskevaa lainsäädäntöä tulisi kehittää sekä luoda toimintamalli viranomaisyhteistyön koordinoimiseen. (Kaappola 2019, 47; Ellilä 2017, 30; Yle 2015; Yle 2014; Sisäministeriö 2014; Piispa ym. 2012, 26, 27.) Lisäksi mainittiin kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö. Järjestöille toivottiin mahdollisuuksia ottaa itse väkivallan tekijään yhteyttä, jos tekijä ei suostu esimerkiksi poliisin suosituksesta osallistumaan järjestön pitämään ryhmään. (Yle 2012.)

Ennaltaehkäisykeinona nähtiin myös perhesurmien systemaattinen tutkiminen ja niistä uutisoiminen oikealla tavalla (Piispa ym. 2012, 29, 30). Lisäksi aineistossa nostettiin esille ammattilaiseen liittyviä tekijöitä. Tällaisia olivat muun muassa kyky aistia perheen ilmapiiri, monipuolinen taitovalikoima, hyvä psyykkinen terveys, korkea työmotivaatio, halu kehittää työtapoja sekä taito tunnistaa väkivallan uhasta kertovia merkkejä (Kaappola 2019, 45, 48). Perhesurmien ennaltaehkäisyyn liittyvinä toimijoina aineistossa mainittiin sosiaalityö, kouluviranomaiset, nuorisotyö, terveydenhuolto, hätäkeskus, poliisi ja kolmas sektori. Kolmannen

sektorin toimijoista mainittiin turvakoti, kirkko sekä erilaiset järjestöt. Perhesurmia ennaltaehkäiseviksi toimintamalleiksi nimettiin MARAK-menetelmä sekä Ankkuri-toimintamalli. (Sisäministeriö 2014; Piispa ym. 2012.)

8.3 Haasteet tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä

Aineistossa mainittiin lukuisia haasteita ennaltaehkäisyyn. Suurin osa näistä liittyi lähisuuhdeväkivallan tunnistamiseen. Häpeän vuoksi koetusta väkivallasta on haastavaa kertoa ulkopuoliselle ja toisinaan kulisseja pyritään pitämään yllä viimeiseen asti. Väkivallan tekijä voi olla sosiaalisesti lahjakas sekä taitava näyttelemään ja manipuloimaan. Väkivallan jälkiä saatetaan selittää tapaturmasta johtuvaksi ja kontrolloivasta väkivallasta ei aina jää ulkoisesti nähtäviä jälkiä. Tällaisissa tilanteissa riskitekijöitä ei saateta tunnistaa tarpeeksi ajoissa. (Kaappola 2019, 45; Niiranen & Veikanmaa 2016; Piispa ym. 2012, 19; Yle 2012.) Ammattilaisten on haastavaa tunnistaa vainoamista tai eron uhkaavuutta. Uhkaavia piirteitä saatetaan myös vähätellä. (Mattinen 2019; Niiranen & Veikanmaa 2016, 101.)

Resurssipula, kiire, työpaineet, asiakassuhteiden pirstaleisuus ja tietämättömyys tietojen jakamisesta vaikeuttavat ammattilaisen tehokasta toimintaa. Yhteiskunnalliset vaatimukset taloudellisuudesta, tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta lisäävät entisestään ammattilaisten paineita. Sosiaalityöntekijöiden työmäärän lisääntyminen sekä työntekijöiden vaihtuvuus vaikuttavat myös siihen, kuinka perheiden kriisitilanteita tunnistetaan ja kuinka niihin puututaan. (Kaappola 2019, 49; Ellilä 2017, 33; Yle 2012.) Kaappolan (2019, 49) haastattelemat sosiaalityöntekijät kertovat, että ”kaikki tekevät varmasti parhaansa, eikä kukaan tahallaan laiminlyö työtehtäviään, mutta kiire ja paineet estävät tekemästä huolellista ja laadukasta sosiaalityötä”.

9 Yhteenveto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli etsiä Joensuun turvakodille tietoa perhesurmien ennaltaehkäisystä. Tutkimuskysymyksinä olivat: mitkä ovat perhesurmien taustatekijät sekä millä keinoilla perhesurmia voitaisiin ennaltaehkäistä. Tässä tutkimuksessa ilmenneiden perhesurmien taustatekijöiden perusteella surman tekijä on kokenut traumaattisen lapsuuden, kärsii jostain mielenterveysongelmasta tai persoonallisuushäiriöstä, käyttäytyy väkivaltaisesti lähisuhteissa ja ei hyväksy puolison eroamista. Tämä herättää kysymyksen siitä, miksi näihin tekijöihin ei olla päästy puuttumaan palvelujärjestelmän taholta. Tutkimuksen perusteella perheen sisäisiä ongelmia hävetään ja kulliseja pidetään yllä, mikä tekee ammattilaisten puuttumisen vaikeaksi. Kuitenkin monissa tapauksissa perheen ongelmat ovat olleet jonkin viranomaisen tiedossa, ja he ovat saaneet jotain tukea tilanteeseensa. Tämä ei ole kuitenkaan riittänyt. Todellista uhkaa ei nähty, huoli ei herännyt, väkivaltaa ei tunnistettu tai siihen ei puututtu, kiire ja resurssipula vaikuttivat työskentelyyn, moniammatillinen työskentely ei toteutunut tai viranomaisten välinen tiedonkulku ei toiminut. Tällöin sosiaalityö on epäonnistunut sen tärkeässä tehtävässään puuttua sosiaalisiin ongelmiin ja tilanteisiin, joissa asiakkaan ja hänen ympäristönsä välille on syntymässä tai jo syntynyt jokin uhka (Pösö 2009, 153; Eskola 1999, 11). Erialaisten uhkien tunnistaminen, puheeksiotto sekä niihin puuttuminen vaativat ammattilaiselta riittäviä valmiuksia, vankkaa osaamista ja rohkeutta (Piispa 2011, 15).

9.1 Tulosten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin

Länsimaihin kohdistuneiden aiempien tutkimusten mukaan vanhemman mielenterveysongelma, väkivaltaisuus ja elämäntilannekriisi nousivat merkittäviksi taustatekijöiksi perhesurmille. Tekijöillä ilmeni usein masennusta, persoonallisuushäiriöitä, itsetuhoisuutta, vainoharhaisuutta tai päihderiippuvuutta. Tekijän lapsuuden traumat olivat yleisiä johtuen vanhempien väkivaltaisuudesta, päihteistä, mielenterveysongelmista tai eroamisesta. Elämäntilannekriisejä olivat muun muassa taloudelliset vaikeudet, parisuhdeongelmat sekä eroaminen. (Aho, Remahl & Paavilainen 2017; Mäkikomsi & Aho 2018.) Nikupeteri ym. (2017) painottavat

perhesurmien ennaltaehkäisyssä eron uhkaavuuden tunnistamista. Uhkaavat tekijät voivat olla moninaisia ja ne eivät aina näytä ulkopuolisen silmin uhkaavilta. Väkivallan tekijät eivät olleet sopeutuneet eroon, vaan pitivät kiinni puolison ja vanhemman roolista. Viranomaisille tämä saattoi pahimmillaan näyttäytyä ikään kuin positiivisena käytöksenä, vaikka kyse oli eron jälkeisestä vainoamisesta. Tunnistetuksi ja kohdatuksi tuleminen, riski ja uhka-arvion tekeminen sekä moniammatillinen työskentely ja vastuunotto voivat ennaltaehkäistä perhesurmia. (Nikupeteri ym. 2017). Tämän opinnäytetyön tuloksista löydettiin samanlaisia piirteitä kuin näissä edellä mainituissa tutkimuksissa.

Aiempiin tutkimuksiin verraten (Aho, Remahl & Paavilainen 2017; Mäkikomi & Aho 2018) ainoana selkeänä eroavaisuutena näyttäytyi päihteiden käyttö. Tässä tutkimuksessa päihdeongelma ei esiintynyt selkeänä perhesurman taustatekijänä. Tämä nousi esille muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekevässä selvityksessä, jossa tarkasteltiin henkirikoksia vuosilta 2003–2011. Tuolla aikavälillä tapahtuneiden oman lapsen surmien tekijöistä vain 6 prosenttia määriteltiin päihteiden väärinkäyttäjäksi. Muiden henkirikoksien tekijöiden kohdalla luku oli 66 prosenttia. (Piispa ym. 2012, 12.) Myös Niiranen ja Veikanmaa (2016, 90) huomasivat asian omassa pro gradu -tutkielmassaan.

9.2 Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäiseminen

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen ammattilaisten taholta ehkäisee tämän tutkimuksen mukaan perhesurmia. Olisikin todella tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijat saisivat lähisuhdeväkivaltaan liittyvää opetusta. Myös työpaikoilla olisi hyvä käydä aiheeseen liittyviä koulutuksia, jotta väkivalta osattaisiin ottaa puheeksi asiakkaiden kanssa. Kokemattomasta työntekijästä puheeksiotto saattaa tuntua haastavalta ja pelottavalta. Lisäksi hän saattaa olla epätietoinen, kuinka toimia sen jälkeen, jos väkivalta tuleekin ilmi. Tällaisissa tilanteissa voi aina kysyä apua turvakodin henkilökunnalta (Noppari & Nietola 2017, 179). On tärkeää muistaa, että monet lähisuhdeväkivaltaa kokeneet eivät itse uskalla tuoda asiaa julki, vaan he toivovat, että joku saisi asian selville, kysyisi siitä ja auttaisi (Paavilainen & Pösö 2003b, 75–76). Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on myös velvollisuus puuttua lähisuhdeväkivaltaan (Terveiden ja

hyvinvoinnin laitos 2021b). Perhesurmia ennaltaehkäiseväksi toimintamalliksi tutkimuksessa mainittiin MARAK-menetelmä. Sen tavoitteena on tunnistaa uusiutuvan lähisuhdeväkivallan kokijoita sekä parantaa heidän turvallisuuttaan. Menetelmään kuuluu riskinarviointilomake, jonka perusteella tapaus voidaan ottaa moniammatillisen työryhmän käsittelyyn. Menetelmän vaikuttavuudesta on tutkimusnäyttöä niin maailmalta kuin Suomestakin. (Piispa & October 2017.)

Sosiaali- ja terveysministeriön laatimien raporttien mukaan lähisuhdeväkivallalla on suuri riski muodostua ylisukupolviseksi ongelmaksi. Lapsuudessa todistettu tai koettu lähisuhdeväkivalta vaikeuttaa vanhemmuutta, sillä tällöin ei olla saatu mitalia väkivallattomasta vanhemmuudesta. (Nipuli 2020; Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 52.) Myös tässä tutkimuksessa perhesurman taustatekijäksi nousi selkeästi vanhemman traumaattinen lapsuus lähisuhdeväkivallan takia. Tohtori Peter Levine käsittelee aihetta kirjoittamassaan traumaterapian klassikkoteoksessa. Kirjassaan hän kertoo, kuinka ihmisillä on pakonomainen tarve viedä trauma päätökseen. Vaarallinen keino trauman purkamiseen on niin sanottu uudelleen aktivoituminen. Trauman kokeneilla ihmisillä voi olla vastustamaton tarve toistaa tilanteita, jotka ovat synnyttäneet alkuperäisen trauman. Tällaista voi ilmetä esimerkiksi läheisissä ihmissuhteissa. Levinen mielestä tämän asian tiedostaminen on hyvin tärkeää koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Hän väittää, että suuri osa maailmaamme riivaavasta väkivallasta johtuisi suoraan tai epäsuoraan purkamattomasta traumasta, joka pakottaa toistuvasti epäonnistuneisiin yrityksiin palauttaa voimantunto. (Levine & Frederick 1997, 185–187.) Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää, että traumaa pääsisi purkamaan turvallisessa ympäristössä, kuten traumaterapiassa. Näin väkivallan kierteeseen päästäisiin puuttumaan.

Monien perhesurmien taustatekijänä oli tässä tutkimuksessa tekijän sairastama masennus. Lisäksi moni tekijä oli traumatisoitunut lapsuudessaan lähisuhdeväkivallan todistamisen tai kokemisen vuoksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021a) mukaan lähisuhdeväkivallan kokemisen pitkäaikaisena seurauksena voi olla muun muassa masennusta ja väkivaltaista käyttäytymistä. Tutkimusprofessori Hannu Lauerma (Yle 2012) kertoo, että joillain ihmisillä masennus voi tulla

ilmi ärtymyksenä, impulsiivisuutena ja aggressiivisuutena. Tämä vahvistaa ajatusta väkivallan kierteestä ja sen ylisukupolvisuudesta.

Tämän tutkimuksen mukaan ero tai sen uhka nousi yleiseksi perhesurmien taustatekijäksi. Joissakin tapauksissa eroaikomuksista kertominen puolisolle oli toiminut laukaisevana tekijänä surmalle. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että eroaminen on naiselle riskialtis tilanne, jos mies on väkivaltainen. Miehestä eroaminen ei välttämättä lopeta väkivaltaa, ja useat naiset joutuvatkin erotessaan tekemään päätöksen kahden pahan väliltä. (Piispa, Heiskanen, Kääriäinen & Sirén 2006, 58; Husso 2003, 165.) Myös Ensi- ja turvakotien liitto toteaa tiedotteessaan, että jos perheessä on ollut väkivaltaa, niin erotilanteessa väkivallan riski kasvaa. Tällöin väkivalta voi kohdistua puolison lisäksi lapsiin. (Ensi- ja turvakotien liitto 2018.) Näiden perusteella ammattilaisten tulisi kiinnittää erityistä huomiota erotilanteiden uhkaavuuteen. Jos perheessä on ollut väkivaltaa, niin eroprosessi olisi hyvä käynnistää esimerkiksi turvakodissa, jossa perhe olisi turvattu. Tämän tutkimuksen tuloksissa nousi esille miehille kohdennettujen eroryhmien tärkeys. Ryhmässä miehet pääsevät käymään eroprosessia ja siihen liittyviä tunteita läpi turvallisessa ympäristössä koulutetun työntekijän ohjaamana. Tällaisia ryhmiä järjestää esimerkiksi Miessakit ry (2021).

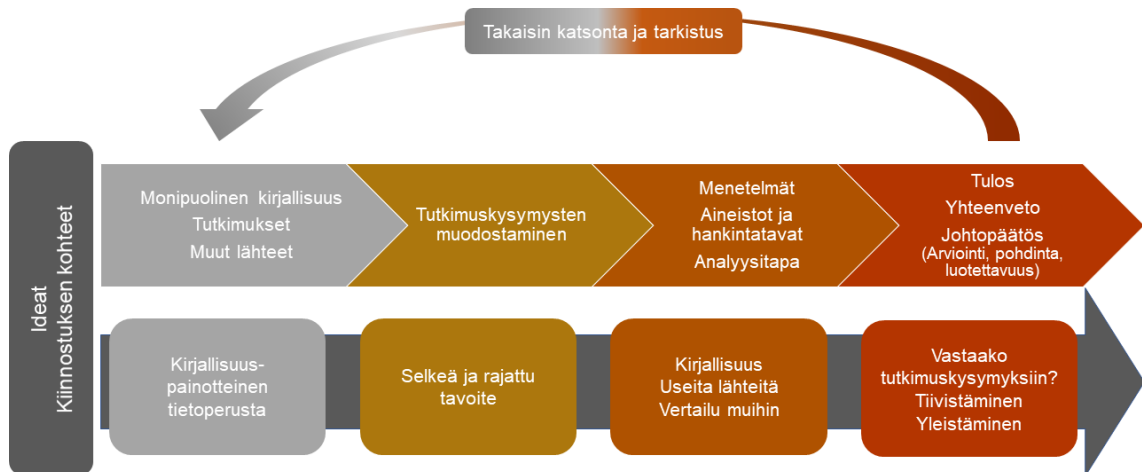
Ensi- ja turvakotien liiton mukaan Suomessa on tapahtunut huomattavan paljon myönteistä kehitystä lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä sekä auttamistyössä viimeisen 40 vuoden aikana. Kehitystyö ei kuitenkaan saa päättyä tähän. Heidän mukaansa Suomeen tarvittaisiin peruspalveluiden rinnalle osaamis- ja tukikeskuksia, joiden tarkoitus olisi ehkäistä kaikista vakavimpia väkivaltatilanteita, vainoa, tapaamisriitoja sekä perhesurmia. (Särkelä 2020, 28.) Euroopan neuvoston riippumaton asiantuntijaryhmä GREVIO antoi vuonna 2019 Suomelle palautetta Istanbulin sopimuksen liittyen. Raportissa Suomi sai useita kehuja, mutta myös monia huomautuksia. Huomautuksia Suomi sai esimerkiksi siitä, että väkivaltaa todistaneiden tai kokeneiden lasten tilannetta ei huomioida tarpeeksi erotilanteissa. Toisen vanhemman tekemää väkivaltaa ei aina nähdä syynä rajoittaa hänen tapaamisoikeuttaan lapseen, sillä ei ole tiedostettu, kuinka väkivalta vaikuttaa lapsen kehitykseen. (GREVIO 2019.) Niiranen ja Veikanmaa (2016) kertovat

pro gradussaan tähän liittyvän esimerkkitapauksen. Heidän tutkimusaineistossaan oli mukana tapaus perheestä, jossa isän aiempaa väkivaltaisuutta ja sen hetkistä vainoamista ei nähty lasten tapaamisoikeutta rajoittavina seikkoina. Tämän vuoksi äiti ahdistui ja tunsu olonsa voimattomaksi. Hän ei myöskään kokenut saavansa viranomaisilta tukea tilanteeseensa, sillä vainoamista ei tunnustettu. Lopulta äiti oli niin uupunut ja epätoivoinen, että hän surmasi omat lapsensa.

10 Pohdinta

10.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön ideointi lähti liikkeelle lokakuussa 2020, kun tein viimeistä harjoitteluani turvakodilla. Aihe ja opinnäytetyön tarkoitus varmistui joulukuussa ja varsinainen työskentely aloitettiin tammikuussa. Alun perin opinnäytetyö piti toteuttaa kirjallisuuskatsauksena, mutta alustava aineiston haku osoitti, ettei tutkittua tietoa löytyisi tarpeeksi. Apua tilanteeseen kysyttiin opettajilta ja yksi heistä vinkasi aineistolähtöisen sisällönanalyysin käyttämistä tutkimusmenetelmänä. Näin tutkimukseen saataisiin valittua aineistoa laajemmin kuin kirjallisuuskatsauksessa. Menetelmään perehtyessä todettiin, että se palvelisi opinnäytetyön tarkoitusta mainiosti ja toimeksiantaja oli asiasta samaa mieltä. Tämän tyyppisen tutkimuksen tekemiseen ei olisi välttämättä tarvittu toimeksiantosopimuksia, mutta niiden kirjoittaminen tuntui järkevältä valinnalta sekä toimeksiantajan että allekirjoittaneen mielestä. Varsinainen kirjoitustyö alkoi tammikuussa 2021 suunnitelman laatimisella. Tutkimusprosessin hahmottamiseksi hyödynsin Kari Salosen (2013, 10) luomaa mallia tutkimustyön vaiheista sisältöineen (kuvio 3).

Kuvio 3. Tutkimustyön vaiheet ja sisältö mukailten Kari Salosen (2013, 10) mallia.

Suunnitelmassa selvitettiin aiheeseen liittyvää tietoperustaa, aiempia tutkimuksia sekä sisällönanalyysiä menetelmäkirjan avulla. Lisäksi alustava tutkimusaineiston haku tuli suorittaa, jotta pystyttiin näyttämään, että tutkimusaineistoon oli löydettävissä tarpeeksi materiaalia. Opinnäytetyönsuunnitelma hyväksyttiin toimeksiantajan sekä ohjaajien toimesta helmikuun alussa. Varsinaisen tutkimuksen toteuttaminen voitiin näin aloittaa. Aluksi valittiin aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit sekä päätettiin hakukoneet. Useita hakukoneita testattiin lukuisilla erilaisilla hakusanoilla, mutta lopulta aineistoa valikoitui tutkittavaksi vain kolmesta hakukoneesta. Tutkimusaineiston määrä tuntui riittävältä, joten seuraavaksi päätettiin siirtyä sisällönanalyysin tekemiseen. Sisällönanalyysin tekeminen sujui suunnitelman mukaisesti, vaikka siihen liittyvien valintojen tekeminen tuntuikin ajoittain haastavalta. Huolellinen dokumentointi toi työskentelyyn varmuutta, sillä näin hahmotettiin syntynyttä aineistopolkua, joka taas teki näkyväksi sen, kuinka tuloksiin lopulta päädyttiin. Tutkimuksen tulokset saatiin kirjoitettua suunnitellusti maaliskuun lopussa.

Opinnäytetyön yhteenveto ja pohdinta saatiin kirjoitettua huhtikuussa. Yhteenvetoa kirjoittaessa palattiin takaisin tietoperustaan ja sieltä nostettiin yhtäläisyyksiä tulosten kanssa esille. Tutkimuksen tuloksia verrattiin myös aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Pohdintaosioon kirjoitettiin opinnäytetyöprosessista, tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä, ammatillisesta kasvusta sekä työn hyödynnettä-

vyydestä ja jatkotutkimusajatuksista. Prosessi päättyy tulosten esittelyyn Joensuuun turvakodilla, opinnäytetyöseminaariin sekä ohjaajien ja tarkastajan arviointiin.

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kaikkien tutkimuksien luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollakin tavalla arvioida. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta nostaa se, jos tutkija selostaa tarkasti tutkimuksen toteutuksesta ja kaikista sen vaiheista. Luotettavuuden arvioimiseen on käytettävissä useita erilaisia mittaamistapoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–232.) Määrällisessä tutkimuksessa luotettavuutta voidaan selkeästi laskea ja arvioida, kun taas laadullisen tutkimuksen luotettavuus jää tutkijan oman arvioinnin ja näytön varaan. Tieteellisissä tutkimuksissa usein käytettävät luotettavuusmittarit ovat reliabiliteetti sekä validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen tulosten pysyvyyttä, eli päästäänkö samoihin tuloksiin, jos tutkimus tehtäisiin uudestaan. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita. (Kananen 2014, 146–147.)

Tämän tutkimuksen kaikki aineistohaut dokumentoitiin siten, että listattiin ylös kaikki käytetyt hakusanat ja löydökset jokaisesta tietokannasta. Aveyardin (2014, 87) mukaan näin tutkija voi osoittaa toimineensa huolellisesti ja systemaattisesti. Tämä lisää myös tutkimuksen toistettavuutta, sillä näin suoritettua aineistohaut voidaan toistaa. Vilka (2015, 197–198) muistuttaa, että vaikka tutkimuksen toistettavuus lisääkin sen luotettavuutta, ei laadullista tutkimusta silti voida toistaa sellaisenaan. Tehty tutkimus on ainutkertainen kokonaisuus. Toisen tutkijan on kuitenkin samoja tulkintasääntöjä käyttämällä löydettävä vähintäänkin sama tulkinta, joka tutkimuksessa on esitetty. Puusan (2011, 123–124) mukaan tutkimuksen loppupäätelmät ovat aina tutkijan omia, eikä kukaan toinen päädy täysin samoihin tulkintoihin, vaikka kyseessä olisi sama aineisto.

Tutkimus tulee tehdä hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, jotta se olisi luotettavaa ja eettisesti hyväksyttävää. Tutkimusetiikkaa tarkasteltaessa keskeisenä asiana on muun muassa se, että tutkija on rehellinen, huolellinen ja tarkka läpi

tutkimusprosessin. Lisäksi tutkimuksessa tulee soveltaa eettisesti kestäviä menetelmiä, ja tuloksien julkaisussa noudatetaan avointa ja vastuullista viestintää. Muiden tekemää tutkimustyötä on kunnioitettava ja niihin on viitattava asianmukaisesti. Ennen tutkimuksen aloittamista tulee sopia kaikkien tutkimushankkeen osallistuvien oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista. Myös tutkimusluvut tulee hankkia, jos se on tarpeellista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Tässä opinnäytetyössä on toimittu edellä mainitun hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 151) kertovat, että hyvän tieteellisen käytännön loukkaukseksi lasketaan esimerkiksi muiden tutkijoiden roolin vähättely, viittausten puutteellisuus sekä valittujen tutkimusmenetelmien tai tulosten huolimaton kirjaaminen. Lisäksi tutkija voi syyllistyä tieteelliseen vilppiin, jos hän vääristelee, luvattomasti lainaa tai kehittää itse havaintoja ja tuloksia tutkimukseensa.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta on pyritty nostamaan toimimalla rehellisesti, avoimesti ja puolueettomasti läpi tutkimusprosessin. Koko prosessin ajan on pidetty tutkimuspäiväkirjaa, johon on kirjattu vaiheittain tutkimuksen eteneminen sekä omat pohdinnat aiheesta. Raporttia kirjoittaessa on pidetty huolta asianmukaisista viittauksista sekä lähdemerkinnöistä, jotta muiden tekemä työ voidaan selkeästi erottaa omastani. Menetelmäkirjallisuutta käytettiin apuna tutkimusmenetelmää valittaessa sekä sitä käyttäessä. Aineistonhakuprosessi on huolellisesti dokumentoitu ja sisällönanalyysin tekemistä varten laadittiin analyysirunko, josta selviää analyysin eteneminen ja kuinka tuloksiin on päästy. Koska laadullisessa tutkimuksessa tutkija toimii itse tutkimusasetelman luojana ja tulkitsijana, niin on tällöin huomioitava myös tutkijan puolueellisuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160). Sisällönanalyysissä näen puolueellisuuden olevan esimerkiksi sitä, jos tutkija nostaa aineistosta esille sellaisia asioita, jotka tukevat jotain omaa ennako-ole-tusta tai suosivat toimeksiantajaa. Tässä tutkimustyössä sekä tutkijan että toimeksiantajan tavoitteena oli saada aiheesta mahdollisimman laaja kuva. Tämän vuoksi kaikki vastaukset tutkimuskysymyksiin olivat tervetulleita, eikä työskente-lyn aikana koettu minkäänlaista painetta saada aikaan joitain tietynlaisia tutki-mustuloksia. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on myös otettava huomi-oon, että se tehtiin yksin, eikä minulla ole entuudestaan tutkijakokemusta. Näen

tämän olevan tutkimuksen luotettavuutta heikentävä tekijä. Apua ja tukea tutkimuksen tekemiseen saatiin kuitenkin menetelmäkirjallisuudesta, kirjaston henkilökunnalta ja opinnäytetyöni ohjaajilta.

Tutkimusaineistossa oli tarkastelussa kaikki Suomessa tapahtuneet perhesurmat vuosilta 1970–1994, 1995–2005 sekä 2003–2011. Lisäksi aineistoon valituissa pro graduissa ja uutisissa käsiteltiin myös uudempia tapauksia. Aineiston laajuus tuntui tältä osin melko kattavalta. Aineistossa oli kuitenkin mukana monia melkein 10 vuotta sitten julkaistuja materiaaleja. Tämä laittoi pohtimaan, vaikuttaako näinkin vanha aineisto tutkimuksen luotettavuuteen. Mielestäni tutkittu tieto perhesurmien taustatekijöistä on hyvinkin käyttökelpoista materiaalia, vaikka tutkimuksen julkaisusta olisikin kulunut 10 vuotta ja itse surman teosta 50 vuotta. Perhesurmien ennaltaehkäisyyn liittyviin toimenpiteisiin jouduttiin kuitenkin suhtautumaan hieman kriittisesti esimerkiksi sisäministeriön julkaisussa vuodelta 2014. Julkaisussa painotettiin ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä viranomaisten välisen tiedonkulun ja moniammatillisen yhteistyön kehittämistä (Sisäministeriö 2014). Tässä kohdin pohdittiin, että näitä asioita on jo varmaankin vuosien aikana kehitetty sisäministeriön kehotuksesta niin, ettei tämä tieto olisi enää ajankohtaista. Sama asia nousi kuitenkin esiin myös Kaappolan (2019, 47) melko tuoreessa pro gradu -tutkielmassa, jossa haastateltiin sosiaalityöntekijöitä. Kehitystä on varmasti vuosien aikana tapahtunut, mutta asiaan täytyy ilmeisesti yhä kiinnittää huomiota.

10.3 Ammatillinen kasvu

En olisi uskonut koulua aloittaessa tai vielä edes kesällä 2020, että päätyisin tekemään tutkimuksellisen opinnäytetyön perhesurmista. Aihe olisi tuolloin tuntunut liian pimeältä ja haastavalta. Harjoitteluni turvakodilla kuitenkin muutti minua, ja lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen nousi siellä sydämeni asiaksi. Harjoittelun kehittämistehtävänä kokosin turvakodin käyttöön tietopaketin vainoamisesta. Luin lukuisia tarinoita koetusta vainosta ja tutkimuksia aiheeseen liittyen. tarinat olivat ajoittain todella synkkiä, mutta olin kuitenkin hyvin motivoitunut työskentelyyn. Ajattelin, että jos voin auttaa edes yhtä vainon kokijaa tällä työlläni, niin olen silloin tehnyt todella arvokasta ja tärkeää työtä. Näillä perusteilla päädyin myös lopulta

tutkimaan perhesurmia. Granfelt (2002) kertoo, että sosiaalialasta ja sen ilmiöistä kirjoittaessa on uskallettava kertoa vihasta ja kärsimyksestä sekä pimeistä, rumista ja pahoista tapahtumista. Kirjoittaja pyrkii löytämään sanoja vaikeille asioille ja heikosti tiedostetuille ajatuksille sekä tunteille. Asiat pitäisi pystyä vielä ilmaisemaan lukijaa koskettavasti, jotta hän pysähtyisi tekstin ääreen ja pohtisi kirjoittajan sanomaa. (Granfelt 2002, 127.)

Tämän tutkimuksen tekeminen vahvisti näkemystäni siitä, kuinka erityisen tärkeää olisi tunnistaa ja puuttua lähisuhdeväkivaltaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos palvelujärjestelmän taholta asiaan puututaan vasta, kun mustelmia ilmaantuu, niin mielestäni tällöin on jo myöhästytty. Aiheeseen tulisi perehtyä koko sosiaali- ja terveysalan kentällä, jotta väkivaltaan puututtaisiin kaikkialla, eikä vain turvakodilla. Tähän aiheeseen liittyen olisin itse kaivannut koululta huomattavasti enemmän opetusta. Mielestäni lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta voisi koota moniammatillisen kurssin, joka järjestettäisiin yhteisesti sosionomi-, sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttiopiskelijoille. Kurssin runkona voisi käyttää esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen rakentamaa Luo luottamusta–Puutu väkivaltaan -verkkokoulutusta (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Aihe on meille kaikille todella tärkeä, sillä me kaikki voimme työssämme kohdata lähisuhdeväkivallan kokijoita, joten me kaikki voimme myös olla ehkäisemässä perhesurmia. Minna Piispa (Yle 2012) kertoi vuonna 2012 väkivalta-ilmiön opettamisen tärkeydestä sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa. Mielestäni nyt olisi jo korkea aika puuttua asiaan. Suomessa on tehty paljon asioita hyvin ja maamme voidaan pitää yhtenä maailman turvallisimpana paikkana. Emme kuitenkaan saa tuudittautua tähän ajatukseen ja kuvitella, että kehitystyö voi loppua. Vielä on paljon tehtävää, jotta lähisuhdeväkivaltaa saataisiin kitkettyä ja perhesurmia ei enää tapahtuisi.

Minulla ei ollut aiempaa kokemusta näin laajan opinnäytetyön tai tutkimuksen tekemisestä, joten tämä prosessi oli hyvin opettavainen. Prosessi opetti minulle huolellisen suunnittelun ja aikataulutuksen tärkeydestä sekä pitkäjänteisestä työskentelystä yhden aiheen parissa. Opinnäytetyön, viimeisten kurssien, keikkatöiden sekä vauva-arjen yhdistäminen ei onnistunut aina täysin mutkattomasti.

Helputusta aikatauluihin ja jaksamiseen toi viisas päätös jättää keikkatyöt vähemmälle tältä keväältä. Lisäksi raskaan aiheen parissa työskentely vaati vastapainokseen sen, että huolehdin omien voimavarojeni riittävydestä. Vaikka opinnäytetyöni aihe olikin raskas ja tunteita herättävä, niin itse tutkimustyö tuntui minusta mielekkäältä. Kiinnostus tutkimustyötä kohtaan kasvoi tämän prosessin aikana niin suureksi, että aloin pohtimaan jatkokoulutusmahdollisuuksia, jotta pääsisin oppimaan aiheesta lisää.

10.4 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusajatukset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä turvakodin työntekijöiden tietämystä perhesurmien taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä, jotta he voisivat tunnistaa ja puuttua ehkäisevästi sellaisiin tilanteisiin, joilla on riski kriisiytyä perhesurmaksi. Toimeksiantajan palautteen mukaan tavoitteeseen päästiin. Työn valmistuessa tajusin, että tämän työn tuloksia voisi hyödyntää laajemminkin sosiaali- ja terveysalalla. Perhesurmien ennaltaehkäisyn kannalta olisi erityisen tärkeää, jotta lähisuhdeväkivalta tunnistettaisiin ja siihen puututtaisiin. Turvakodin asiakkaiden tilanne on jo siinä mielessä kriisiytynyt, että he ovat tulleet paikalle lähisuhdeväkivallan takia ja työskentely väkivallan katkaisemiseksi on jo alkanut. Muiden toimijoiden vastuulla olisikin tunnistaa lähisuhdeväkivallan kokija ja ohjata hänet tarpeen tullen turvakotiin. Jos opinnäytetyöni päättyisi muidenkin toimijoiden luettavaksi, niin se voisi painottaa asian tärkeyttä: lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ehkäisee perhesurmia.

Perhesurmia tapahtuu Suomessa onneksi suhteellisen harvoin. Silti niiden systemaattinen tutkiminen on erittäin tärkeää, jotta ymmärtäisimme niiden taustoja ja voisimme ennaltaehkäistä niitä tehokkaammin. Granfeltin (2002, 137) mukaan sosiaalityön tärkeimpiä moraalisia tehtäviä on taistella pahuutta vastaan. Hän jatkaa, että laadukas kirjoitustyö pienen ihmisjoukon kokemuksista voi nostaa ilmiön näkyväksi ja koskettaa monia muitakin. Lisäksi Ronkainen (2008, 389) painottaa, että sosiaalialan eri ilmiöistä on tärkeää tuoda tietoa julki, jotta voimme perustella jonkin sosiaalisen ongelman olemassaoloa ja tuoda esille sen merkitystä yhteis-

kunnallisesti. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää turvakotien henkilöstön ajatuksia perhesurmien taustatekijöistä sekä niiden tunnistamista edistävistä ja estävistä tekijöistä.

Lähteet

- Aho, A., Remahl, A. & Paavilainen, E. 2017. Homicide in the western family and background factors of a perpetrator. *Scandinavian Journal of Public Health*. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1403494817705587>. 12.3.2021.
- Aro, J. 2013. Miehet tekevät valtaosan perhesurmista – taustalla usein kosto puolisolle. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-6810970>. 15.2.2021.
- Aveyard, H. 2014. *Doing a Literature Review in Health and Social Care. A practical guide*. Berkshire: Open University Press.
- Axelin, A. & Pudas-Tähkä, S. 2007. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaaminen, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Pudas-Tähkä, S., Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R. (toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turku: Turun yliopisto, 46–57.
- Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietämäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J. & Siukola, R. 2020. Väkivalta-käsitteiden sanasto. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 14.1.2021.
- Ellilä, M. 2017. *Terveydenhoitajien kyky tunnistaa perhesurman taustatekijöitä*. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, hoitotiede. Pro gradu -tutkielma. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102511/1512733872_1.pdf?sequence=1. 15.2.2021.
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2018. *Erotilanne on vaarallinen, jos perheessä on ollut väkivaltaa*. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/erotilanne-vaarallinen-jos-perheessa-ollut-vakivaltaa/>. 23.3.2021.
- Eskola, M. 1999. *Sosiaalityö elää muutoksessa*. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies A-L. & Pohjola, A. (toim.) *Monisärmäinen sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 11–12.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 29/2012.
- Flinck, A. 2006. *Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemmenmarja. Akateeminen väitöskirja*. Tampere: Tampereen Yliopisto-paino.
- Google. 2021. *About Google Scholar*. <https://scholar.google.com/intl/en/scholar/about.html>. 1.2.2021.
- Granfelt, R. 2002. *Pahasta kirjoittaminen*. Teoksessa Laitinen, H. & Hurtig, J. (toim.) *Pahan kosketus – Ihmissyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä*. Keuruu: PS-kustannus, 127–141.
- Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies A-L. & Pohjola, A. 1999. *Lukijalle*. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies A-L. & Pohjola, A. (toim.) *Monisärmäinen sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 8–10.
- GREVIO. 2019. *Baseline Evaluation Report, Finland*. <https://rm.coe.int/grevio-report-on-fin-land/168097129d>. 6.4.2021.
- Hearn, J. 1998. *The Violences of Men: How Men Talk about and How Agencies Respond to Men's Violence to Women*. London: Sage.

- Helminen, J. 2017. Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 14–31.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta – Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Kaappola, N. 2019. Kun kukaan muu ei ole enää kertomassa - Sosiaalityöntekijöiden puheenvuoroja perhesurmista ja murha-itsemurhasta. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105832/1558363276.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 5.2.2021.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.
- Kansalliskirjasto. 2021. Melinda – kansallinen metatietovaranto. Palvelun kuvaus. <https://www.kiwi.fi/display/melinda/Palvelun+kuvaus>. 1.2.2021.
- Karppinen, K. 2021. Kaksi perhesurmaa viikon sisällä, henkirikoksia aiempaa enemmän – milloin ongelmiin kannattaa hakea apua ja mistä? 7 kysymystä asiantuntijalle. Yle Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-11756427>. 3.2.2021.
- Kauppi, A. 2012. Filicide, Intra-familial child homicides in Finland 1970-1994. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Health Sciences 118. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Korhonen, L. 2019. Joensuun turvakoti – Toimintasuunnitelma 2020. Siun sote. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 733/1992.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
- Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014.
- Laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lehti, M. 2020. Henkirikoscatsaus 2020. Katsauksia 41/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Levine, P. & Frederick, A. 1997. Kun tiikeri herää – Trauma ja toipuminen. Oulu: Traumaterapiakeskus.
- Mattinen, J. 2019. Miksi mies tappaa läheisensä? Kolmessa kuukaudessa 6 naista ja 3 lasta on kuollut lähisuhdeväkivaltaan – surmia ennakoivat tunnetut varoitukset. Yle Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10609493>. 5.2.2021.
- Miessakit ry. 2021. Eroryhmät. <https://www.miessakit.fi/toimintamuodot/erostaelossa/eroryhmat/>. 7.5.2021.
- Mäkikömsi, M. & Aho, A. 2018. Perhesurman motiivit tekijän näkökulmasta – kirjallisuuskatsaus. Hoitotiede 30 (2), 119–131.
- Niiranen, C. & Veikanmaa, S. 2015 Perhesurmien kriittiset tekijät ja ehkäiseminen. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62322/Niiranen.Carita.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 15.2.2021.

- Nikunen, M. 2005. Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Nikupeteri, A., Lappi, C., Lohiniva-Kerkelä, M., Kauppi, A & Laitinen, M. 2017. Potentiaalisesti tappava parisuhde? Erotilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyydessä. *Oikeus* 46 (3), 290–309.
- Nipuli, S. 2020. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit – Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Noppiari, E. & Nietola, V. 2017. Lähisuhdeväkivalta koettelee tunnistamista ja toimijuutta. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 172–189.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003a. Lasten kokema perheväkivalta käsitteinä ja ilmiönä. Teoksessa Paavilainen, E. & Pösö, T. (toim.) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WS Bookwell Oy, 13–44.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003b. Epäily, tunnistaminen, ilmitulo ja puuttuminen perheväkivaltaan. Teoksessa Paavilainen, E. & Pösö, T. (toim.) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WS Bookwell Oy, 75–88.
- Peltonen, J. & Kaipainen, S. 2020. Turvakotipalvelut 2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139988/Tr_17_2020_Korjattu%205.3.2021.pdf?sequence=8&isAllowed=y. 6.5.2021.
- Piispa, M. & October, M. 2017. Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (3), 304–312.
- Piispa, M. 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy, 15–36.
- Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R. 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Piispa, M., Taskinen, J. & Ewalds, H. 2012. Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäasiainministeriön julkaisut 35/2012. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Pohjola, A. 1999. Asiakas sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies A-L. & Pohjola, A. (toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 53–95.
- Poliisihallitus. 2021. Poliisiin tietoon tulleet rikokset rikosryhmittäin ja -nimikkeittäin. <https://poliisi.fi/toimintaymparisto-ja-tilastot>. 20.1.2021.
- Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G. & Eronen, M. 2009. Vanhempien lapsiin kohdistamat henkirikokset Suomessa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2009/9/duo98026>. 15.2.2021.
- Puusa, A. 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 114–125.
- Pösö, T. 2009. Sosiaaliset ongelmat ja hyvän olon tunne. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino, 153–163.
- Rikoslaki 39/1889.

- Ronkainen, S. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisu. *Opetusjulkaisu* 62. *Julkisjohtaminen* 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäyte-työhön – Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Sisäministeriö. 2014. Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Sisäministeriön julkaisu 1/2014. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79016/Perhe-%20ja%20lapsisurmien%20ehk%C3%A4isy%20ja%20est%C3%A4minen%20ja%20viranomaisten%20v%C3%A4linen%20tiedonvaihto.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 15.2.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Koko perhe kierteessä – Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021a. Sosiaali- ja terveyspalvelut. <https://stm.fi/sotepalvelut>. 29.4.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021b. Sosiaalityö. <https://stm.fi/sosiaalityo>. 8.3.2021.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Särkelä, R. 2020. Väkivaltatyötä 40 vuotta. Ensi- ja turvakotien liitto ry. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/turvakoti2019_rs_2020_lowres_sivuttain. 6.4.2021.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. Turvakodit. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/turvakodit>. 19.1.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. THL on julkaissut verkkokoulutuksen ammattilaisille lähisuhdeväkivallasta ja siihen puuttumisesta. <https://thl.fi/fi/-/thl-on-julkaissut-verkkokoulutuksen-ammattilaisille-lahisuhdevakivallasta-ja-siihen-puuttumisesta>. 6.5.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020a. Turvakotipalvelut. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut>. 19.1.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. Turvakotipalvelut 2019. Tilastoraportti 17/2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139988/Tr_17_2020_Korjattu%201.6.2020.pdf?sequence=5&isAllowed=y. 20.1.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021a. Lähisuhdeväkivalta. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta>. 7.5.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021b. Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta/lahisuhdevakivaltaan-puuttuminen. 8.3.2021.

- Tilastokeskus. 2020. Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan 76,8 prosenttia naisia. https://www.stat.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html#:~:text=Perhe%2D%20ja%20l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan%20toistuvuus,kuin%20yhden%20keran%20vuonna%202019. 15.1.2021.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf?_ga=2.117308163.489290769.1611311007-1657629834.1611311007.](https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf?_ga=2.117308163.489290769.1611311007-1657629834.1611311007) 22.1.2021.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009.
- Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 53/2015.
- Valtiovarainministeriö. 2021. Talousarvioesitys 2021. https://budjetti.vm.fi/in-dox/tae/2021/valtiovarainministerionKanta_tae_2021.jsp. 19.1.2021.
- Vehmanen, M. 2012. Puuttuminen ehkäisee perhesurmia. Lääkärilehti. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/puuttuminen-ehkai-see-perhesurmia/>. 15.2.2021.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Yle. 2012. Perhesurmaajan muotokuva. <https://areena.yle.fi/1-50113704>. 15.2.2021.
- Yle. 2014. Lastensuojelun asiantuntija: Perhetyö entistä paremmin saataville. <https://yle.fi/uutiset/3-7646923>. 15.2.2021.
- Yle. 2015. Silminnäkijä: 74 surmattua lasta. <https://areena.yle.fi/1-2449758>. 15.2.2021.
- Yle. 2020. Mitä julkinen palvelu tarkoittaa? <https://yle.fi/aihe/artik-keli/2015/01/05/mita-julkinen-palvelu-tarκοittaa>. 1.2.2021.

Valittu aineisto

Nro.	Nimi	Tekijät ja vuosi	Haku-kone	Tyyppi
1	Kun kukaan muu ei ole enää kertomassa – Sosiaalityöntekijöiden puheenvuoroja perhesurmista ja murha-itsemurhista	Kaappola, N. 2019	Google Scholar	Pro gradu -tutkielma
Kuvaus: pro gradu -tutkielma, jonka tarkoituksena oli selvittää sosiaalityöntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia perhesurmista. Laadullinen tutkimus, jonka aineisto koostui yhdeksän sosiaalityöntekijän kirjoitelmasta.				
2	Miksi mies tappaa läheisensä? Kolmessa kuukaudessa 6 naista ja 3 lasta on kuollut lähisuhdeväkivaltaan – surmia ennakoivat tunnetut varoitusmerkit	Mattinen, J. 2019	Yle	Uutisartikkeli
Kuvaus: uutisartikkeli, jossa useat väkivaltatyön ammattilaiset kertovat näkemyksistään liittyen perhesurmiin.				
3	Terveystieteiden kyky tunnistaa perhesurmien taustatekijöitä	Ellilä, M. 2017	Melinda	Pro gradu -tutkielma
Kuvaus: pro gradu -tutkielma, jonka tarkoituksena oli kuvata terveydenhoitajien kokemuksia perhesurman taustatekijöistä sekä niiden tunnistamista edistävistä ja estävistä tekijöistä. Laadullinen tutkimus, jossa e-lomakekyselyyn vastasi 85 terveydenhoitajaa.				
4	Perhesurmien kriittiset tekijät ja ehkäiseminen	Niiranen, C. & Veikanmaa, S. 2016	Google Scholar	Pro gradu -tutkielma
Kuvaus: pro gradu -tutkielma, jonka tarkoituksena oli etsiä kriittisiä tekijöitä perhesurmiin johtaneissa tapahtumakuluissa. Laadullinen tutkimus, jonka aineisto koostui neljän perhesurmatapauksen oikeudenkäyntiasiakirjoista.				
5	Silminnäkijä: 74 surmattua lasta	Yle, Silminnäkijä 2015	Yle	Video
Kuvaus: Dokumentti, jossa käytiin läpi Suomessa tapahtuneet lasten surmat 12 vuoden ajalta. Haastateltavina useita väkivaltatyön ammattilaisia, jotka kertovat näkemyksistään liittyen perhesurmiin.				

6	Lastensuojelun asiantuntija: Perhetyö entistä paremmin saataville	Yle Uutiset 2014	Yle	Uutisartikkeli
Kuvaus: uutisartikkeli, jossa haastateltiin väkivaltatyön ammattilaista, joka kertoo näkemyksistään liittyen perhesurmiin.				
7	Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto	Sisäministeriö 2014	Melinda	Raportti
Kuvaus: Sisäministeriön julkaisu, jonka laati viranomaisten välistä tiedonvaihtoa selvittävä työryhmä. Tavoitteena oli parantaa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa moniviranomaisyhteistyössä erityisesti kohdentuen perhesurmien ennaltaehkäisyyn.				
8	Miehet tekevät valtaosan perhesurmista - taustalla usein kosto puolisolle	Aro, J. 2013	Yle	Uutisartikkeli
Kuvaus: uutisartikkeli, jossa haastateltiin väkivaltatyön ammattilaisia, jotka kertoivat näkemyksistään liittyen perhesurmiin.				
9	Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012	Piispa, M., Taskinen, J. & Ewalds, H. 2012	Melinda	Selvitys
Kuvaus: Sisäministeriön julkaisu, jossa selvitettiin 35 perhesurman taustoja. Tavoitteena oli selvittää, olisiko viranomaisilla tai muilla toimijoilla ollut mahdollisuutta ennaltaehkäistä tapahtuma.				
10	Perhesurmaajan muotokuva	Yle 2012	Yle	Video
Kuvaus: keskusteluohjelma, jossa 4 väkivaltatyön ammattilaista keskustelivat perhesurmien taustatekijöistä sekä ennaltaehkäisystä.				
11	Filicide, Intra-familial child homicides in Finland 1970-1994	Kauppi, A. 2012	Melinda	Väitöskirja
Kuvaus: kuvaileva rekisteritutkimus, jonka aineistona oli 200 lapseen kohdistunutta henkirikosta. Tutkimus syventyi surmien taustatekijöihin ja niiden mukaan tapaukset ryhmiteltiin seitsemän ryhmään.				

12	Puuttuminen ehkäisee perhesurmia	Vehmanen, M. 2012	Melinda	Artikkeli
Kuvaus: artikkeli, jossa väkivaltatyön ammattilaiset kertovat näkemyksistään väkivaltaan puuttumisesta sekä perhesurmien ennaltaehkäisystä.				
13	Vanhempien lapsiin kohdistamat henkirikokset Suomessa	Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G. & Eronen, M. 2009	Melinda	Tutkimus
Kuvaus: rekisteritutkimus, jossa selvitettiin taustoja kaikista vanhempien lapsiinsa kohdistamista henkirikoksista Suomessa vuosina 1995–2005. Aineisto koostui 50 vanhemmasta ja heidän taustojaan verrattiin muihin henkirikoksiin syyllistyneisiin.				

Näyte analyysirungosta

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Kontakti päihdepalveluihin (2) Päihdeongelma (5)	Päihteidenkäyttö (3)	Mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät tekijät	Perhesurmien taustatekijät
Masennus (31) Itsetuhoisuus (7) Mielen epätasapaino (5) Määrittämätön psykoosi (4) Kontakti mielenterveyspalveluihin (3) Skitsofrenia Mania Vainoharhaisuus Psykoottinen kausi Ahdistuneisuus	Mielenterveysongelma (22)		
Persoonallisuushäiriö (18) Psykoosipiirteinen persoonallisuus Narsismi (11) Epäkypsä persoona (4) Impulsiivisuus (2) Ongelmia tunteiden käsittelyssä Antisosiaalisuus (6) Kontrolloiva käytös (4) Pakko-oireiset piirteet Eristyneisyys	Persoonaan liittyvät tekijät		
Unettomuus Stressi (5) Toivottomuus	Muut		
Lapsien kaltoinkohdeltu Lapsen fyysinen kurittaminen Lapsiin kohdistunut väkivalta (2) Väkivallan kierre Pelko seuraavasta väkivallan teosta	Lähisuhdeväkivalta		

<p>Aiempi väkivalta (28) Väkivallan pakottava ja kontrolloiva luonne Vainoaminen (3) Tappavan teon uhka (2) Alistaminen Lähestymiskiellon haku (4)</p>		
<p>Mustasukkaisuus (6) Tyytymättömyys suhteeseen Suhde ei ollut tasavertainen Arvostuksen puute</p>	<p>Parisuhdeongelmat (15)</p>	<p>Perheeseen liittyvät tekijät</p>
<p>Huoltoriita Lapsen menettämisen uhka</p>	<p>Riitatilanteet</p>	
<p>Erokriisi (48) Eron uhka (7) Tekijä ei ole sopeutunut eroon (9) Avioliiton ylikorostunut merkitys</p>	<p>Ero</p>	
<p>Ajatus, että perheen tulee selvitä omista kriiseistään Puolison äkillinen menehtyminen Kuormittava perhetilanne Terveysongelmat</p>	<p>Perheкриisi</p>	
<p>Vanhemmuuden puutteita (2) Keinottomuus vastata lasten tarpeisiin (2) Kateellisuus lapsen saamalle huomiolle (2) Haluttomuus viettää lapsen kanssa aikaa (3) Vanhempien uupumus (7)</p>	<p>Vanhemmuus</p>	

<p>Tukiverkoston puute (5) Perheen ongelmat olleet lähipiirin tiedossa (2) Ongelmia läheisissä ihmissuhteissa</p>	<p>Lähipiiri</p>		
<p>Ei toivottu lapsi (12) Lapsen pelokkuus Lapsen haastava käytös (2) Lapsen aggressiivisuus Lapsen apaattisuus Lasten rajaton käytös</p>	<p>Lapset</p>		
<p>Työttömyys (2) Työpaikan menettäminen</p>	<p>Taloudelliset haasteet (14)</p>		
<p>Kulissien ylläpito (4) Häpeä avun hakeemisesta (2) Mitä enemmän ongelmia, sitä suurempi riski Vanhemman traumaattinen lapsuus (43)</p>	<p>Muut tekijät</p>		
<p>Tappamisajatuksesta kertominen (11) Ajatuksia perhesurman tekemisestä Tiedon etsiminen netistä Ammusten esittely Itsemurhaviestin jättäminen esille Halu kostaa (2) Tekijän kunnian menetys Tekijä ei näe muuta ratkaisua tilanteeseen (2)</p>	<p>Surman tekoon liittyvät tekijät</p>		

<p>Tekijän ennalta muuttunut käytös (2) Jokin ärsyke, joka uhkaa kontrollin menettämistä</p>		
<p>Lastensuojelu (3) Terveyskeskus (5) Lasten psykiatria Neuvola Poliisi (2) Turvakoti (2) Sosiaali- ja kriisipäivystys Kehitysvammanhuolto Asumispalvelut Kotipalvelut Perheneuvonta Parisuhdeterapia Sosiaalityöntekijä Kriisikeskus Perheasiain neuvottelukeskus</p>	Perheen kontaktit	Palvelujärjestelmä
<p>Apua haettu, mutta sitä ei saatu (3) Apua haettu, mutta ei haluttu tai kyetty kertomaan ongelmista</p>	Avun hakeminen	
<p>Perheen tilanteeseen puututtu, mutta tukitoimet eivät olleet riittäviä (18) Avun järjestämisen vaikeus Apua ei otettu vastaan (2) Ongelmat olleet jonkin viranomaisen tiedossa Pettymys viranomaisiin Uhkauksia ei otettu vakavasti</p>	Muut tekijät	